

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ

Кваліфікаційна праця
на правах рукопису

ЖАДЕЙКО Олена Сергіївна

УДК 75.071.1.03”19/20”

**ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ ВАЛЕНТИНА ЗАХАРЧЕНКА
В МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

023 – образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття другого рівня вищої освіти
магістр

Київ - 2020

АНОТАЦІЯ

Жадейко О. С. Художня творчість Валентина Захарченка в мистецтві України ХХ – початку ХХІ століття. – Магістерська дипломна робота на правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» – Київ, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2020.

Робота виконана на кафедрі мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Дослідження є частиною комплексної науково-дослідної роботи кафедри «Мистецтвознавчі та експертні дослідження національної культурної спадщини».

Керівник дипломної роботи – Михальчук Вадим Володимирович, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат мистецтвознавства.

Рецензент дипломної роботи – Роготченко Олексій Олексійович, старший науковий співробітник Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, доктор мистецтвознавства.

Робота складається з таких структурних елементів: анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (87 позицій), додатків (24 рисунки). Загальний обсяг роботи – 117 сторінок, основний текст – 78 сторінок.

У роботі проаналізовано мистецьке тло в Україні в II половині ХХ – на початку ХХІ століття, в якому розвинув свій творчий потенціал художник

Валентин Захарченко, із акцентом на розвитку художнього мистецтва м.Одеси, де він навчався та працює на сьогоднішній день.

Означено етапи творчої біографії художника, розглянуто період становлення в мистецькому та освітньому середовищі України, пунктирно досліджено діяльність навчальних закладів, із якими пов'язаний Валентин Захарченко та розкрито вплив викладачів на формування його творчої особистості.

Окреслено основні вектори художньої манери, акцентовано увагу на розмаїтті жанрового діапазону. Жанр пейзажу визначений як домінуючий. Проаналізовано перспективу проведення реставраційних робіт його найвідомішого твору «Сліпці».

Систематизовано виставкову діяльність Валентина Захарченка, його участь у колективних виставкових проектах, проаналізовано персональні проекти.

Досліджено педагогічний метод Валентина Захарченка, виявлено значення його викладацької діяльності для сучасного українського мистецтва, виховання ним нової генерації художників. Розглянуто творчі біографії його студентів, що здобули популярність в Україні.

За результатами роботи зроблено висновки та пропозиції щодо подальшого дослідження значення художньо-педагогічної діяльності Валентина Захарченка для мистецтва України II половини XX – початку XXI ст.

Ключові слова: Валентин Захарченко, живопис, твір, художник, художня творчість, художня манера, виставка, виставкова діяльність, педагогічний метод, митець, художня освіта.

Список публікацій здобувача:

1. Жадейко О.С. Художня творчість Валентина Захарченка. – Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей. Матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 24 – 25 жовтня 2019 р. Ред. кол.: В. Г. Чернець (голова), В. В. Карпов (відп. ред.) та ін. Київ : НАКККіМ, Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів, 2019. 292 с. С. 188-189.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЕТАПИ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ ВАЛЕНТИНА ЗАХАРЧЕНКА.....	10
1.1. Характеристика мистецького середовища України II половини ХХ – початку ХХІ століття.	10
1.2. Творча біографія Валентина Захарченка.....	27
РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ ВАЛЕНТИНА ЗАХАРЧЕНКА	43
2.1. Аналіз художнього стилю.....	43
2.2. Атрибуція та реставрація творів Валентина Захарченка.....	53
РОЗДІЛ 3. ВИСТАВКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАЛЕНТИНА ЗАХАРЧЕНКА.....	62
3.1. Персональні виставкові проекти та участь у колективних виставках.....	62
3.2. Педагогічна діяльність, внесок у розвиток академічної художньої освіти України.	66
ВИСНОВКИ.....	80
Список використаних джерел:	84
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми. Валентин Захарченко – відомий український художник, творчість якого означена часовими межами II половини XX – початку XXI століття. Актуальність дослідження обумовлена, перш за все, необхідністю визначення місця феномену художньої творчості Валентина Захарченка в мистецькому просторі України даного періоду.

Розвиток вітчизняної культури та мистецтва в означуваний період розглянуто в працях В. Власова [14], О. Гуляєвої [20], Я. Денисова та О. Макарчука [22], Т. Кари-Васильєвої [26], О. Котової [28-30], Б. Лобановського [31], В. Савченка [70], В. Сидоренка [71], Г. Скляренко [72], Ю. Соловійової та О. Мкртічяна [73], О. Стіліануді [75].

Розглядаючи джерельну базу, що стосується вивчення творчого шляху Валентина Захарченка та його місця в сучасному українському мистецтві, можна зазначити, що ця тема є малодослідженою. На сьогоднішній день відсутні монографічні праці, присвячені дослідженню діяльності Валентина Захарченка, бібліографія вкрай обмежена.

Цій темі майже не приділялась увага вітчизняних мистецтвознавців, тому відсутня систематизація періодів діяльності митця, детальний аналіз його художніх здобутків. Інформація про Валентина Захарченка, переважно, обмежена короткими біографічними даними, відомостями про деякі художні твори та анонсами виставкових проєктів. Художник згадується через призму демонстрації робіт, коротких анотацій.

При цьому, ацентуючи увагу на етапах діяльності Валентина Захарченка, практично не розкрита тема жанрового спрямування його творів, майже не проведений детальний аналіз особливостей композиційної побудови його творів.

Як виняток – публікації О. Жадейка, в яких автор акцентує увагу на окремих роботах та принципах художньої манери Валентина Захарченка.

При аналізі його художнього стилю, досліджено праці з основ композиційної та колористичної побудови творів. Зокрема, напрацювання М. Волкова [15; 16], В. Михайленка [40], Л. Мочалова [41], М. Яремківа [86], Ю. Ятченка [87].

Також, не було систематизовано й висвітлено активну виставкову діяльність художника. Огляд джерел, присвячених життю і творчості Валентина Захарченка засвідчує, що не приділено належної уваги й висвітленню його педагогічних досягнень, є лише узагальнені подання про його роботу викладачем художніх дисциплін.

Розкрити дану проблематику допомогли праці Н. Декерменджі [21], також, М. Котляра [27], М. Пічура [52]. Усе вищезазначене є свідченням необхідності заповнення цієї лакуни в сучасному українському мистецтвознавстві.

Мета дослідження – визначити місце та особливість художньої творчості й педагогічної роботи Валентина Захарченка в українському мистецтві II половини XX – початку XXI століття.

Задля досягнення мети дослідження поставлені наступні **завдання**:

- Охарактеризувати мистецтво України II половини XX – початку XXI століття;
- Визначити та охарактеризувати періоди його творчості, вплив художників-педагогів на формування творчої особистості;
- Дослідити жанрову спрямованість;
- Проаналізувати особливості художньої манери;
- Окреслити перспективи мистецтвознавчої атрибуції та реставрації художніх творів Валентина Захарченка;
- Дослідити виставково-освітню діяльність;
- Виявити значення творчості митця для художньої освіти та мистецтва;
- Дослідити творчі біографії його студентів-послідовників.

Об'єкт дослідження – українське мистецтво II половини XX – початку XXI століття.

Предмет дослідження – художня творчість Валентина Захарченка.

Методологічною основою написання роботи є принципи системності та історизму, комплексний підхід до вивчення соціально-історичних та культурно-мистецьких явищ. Для вирішення завдань були застосовані наступні **методи дослідження**:

- Аналіз літератури з теми дослідження та узагальнення зібраних відомостей (опрацювання джерел про етапи творчого шляху Валентина Захарченка, виставково-освітньої діяльності);
- Історичний метод (вивчення теми, що досліджується, у відповідному хронологічному порядку);
- Інтерв'ювання (застосовано задля отримання матеріалів від Валентина Захарченка, його учнів та шанувальників творчості);
- Класифікація (дослідження жанрів, у яких працює Валентин Захарченко, аналіз виставкової діяльності);
- Мистецтвознавчий аналіз (використано під час характеристики композиційної побудови та колористики творів художника);
- Порівняльний аналіз – для зіставлення особливостей художньої манери Валентина Захарченка з іншими художниками означуваного періоду;
- Індукція та дедукція (означення особливості педагогічного методу Валентина Захарченка, розкриття його взаємозв'язку з академічною художньою освітою).

Наукову новизну дипломної роботи склав комплекс досліджень феномену художньої творчості Валентина Захарченка в українському мистецькому середовищі. Оскільки в українській науковій практиці фактично відсутні праці, присвячені творчому шляху видатного живописця Валентина Захарченка, незважаючи на його значний внесок у мистецький процес II половини XX – початку XXI століття.

Вперше в українській мистецтвознавчій науці детально систематизовано його виставкову діяльність, із поділом на персональні виставкові проекти й участь у колективних виставках, описано інші напрямки його діяльності.

Окрім цього, вперше досліджено педагогічні методи видатного представника класичного живопису, наставника кількох поколінь українських художників. Одним із важливих завдань сучасної мистецтвознавчої науки є актуалізація творчості Валентина Захарченка.

Хронологічні межі дослідження охоплюють другу половину ХХ – початок ХХІ століття, що зумовлено часом початку художньої діяльності Валентина Захарченка, етапів його творчого та викладацького шляху.

Практичне значення результатів даного дослідження полягає в можливості використання його матеріалів у мистецтвознавчій та педагогічній практиці, галерейній та музейній діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були презентовані автором на широкий загал під час Науково-практичної конференції «Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей», що відбулась 24-25 жовтня 2019 року в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтва [23].

Роботу виконано на кафедрі мистецтвознавчої експертизи Інституту практичної культурології та арт-менеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва.

РОЗДІЛ 1. ЕТАПИ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ ВАЛЕНТИНА ЗАХАРЧЕНКА.

1.1. Характеристика мистецького середовища України II половини XX – початку XXI століття.

Валентин Андрійович Захарченко – відомий український художник та педагог, творчий шлях якого розпочався в II половині XX століття. Його художня й викладацька праця є не лише унікальним мистецьким явищем, а й важливою складовою частиною українського культурно-мистецького процесу даного періоду. Неможливо дослідити всі грані особистості та здобутки художника, не співставивши з даним періодом в українському мистецтві.

Отже, слід детальніше зупинитись на аналізі мистецького середовища, особливо – на художній творчості, пунктирно проаналізувавши розвиток інших напрямків мистецтва.

Початок становлення Валентина Захарченка припадає на 1960-і рр., коли він перебував на навчанні в м. Одеса. Культурно-мистецький процес означуваного періоду цілком перегукується з загальними тенденціями в Радянському Союзі, але має й свої самобутні риси, означені традиціями українського мистецтва.

Спершу, варто коротко окреслити історичне тло даного періоду. Отже, 1960-і рр. відомі як період «Відлиги» з новими політичними та соціально-мистецькими орієнтирами, якому передував XX з'їзд КПРС в 1956 р., під час якого Микитою Хрущовим було здійснено розвінчання культу особи Йосипа Сталіна.

Після цього відбулись значні зміни в житті всього Радянського Союзу. Здобули свободу політв'язні, було здійснено реабілітацію тих, хто постраждав від масових репресій у попередні десятиліття.

1970-і – 1980-і р. відомі як період «Застою» в соціально-економічному житті країни. Але для українського мистецтва (особливо – образотворчого) він був дуже плідним – відбулись кардинальні зміни, відхід від соцреалістичних традицій та формування нової мистецької мови, утвердження «андеграунду» як прояву іншого мистецтва.

У II половині 1980-х рр. було реалізовано політику «Перебудови». Із 1991 р., після розпаду Радянського Союзу, українське мистецтво почало динамічно розвиватись у незалежній Україні.

Особливістю мистецького процесу в Україні в 1960-х – 1980-х р. була відмінність у культурних та художніх векторах регіональних центрів. Це, передусім, м. Київ, м. Львів, м. Харків, м. Ужгород, м. Одеса, м. Чернівці. Наприклад, у той час, коли на один регіон впливав розвиток російського мистецтва, на інший – мистецтво Західної Європи.

Образотворче мистецтво розвивалось у цілковитій єдності видів і жанрів, взаємодіючи з театром, музикою, кіно- й фотомистецтвом тощо. Активно працює Спілка радянських художників України з її осередками в регіонах, розвивається художня освіта, відбуваються виставково-мистецькі проекти, пленери та інші заходи [24; 25].

В означуваний період художня творчість митців, у першу чергу, була спрямована на возвеличування за допомогою специфічних художніх засобів сторінок трудової діяльності людини радянського часу. Тобто, в українському мистецтві продовжує утверджуватись реалістичний напрям, або ж – соцреалізм.

Діяльність Київської художньої школи взаємопов'язана з роботою Художнього інституту. На сьогоднішній день це Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, а відтак, із традицією академізму в образотворенні. Тут, з-поміж іншого, вівся й пошук нового художнього стилю та творчих засобів. Тому закономірно, що згодом Київ став одним із центрів явища нонконформізму [2; 35].

Найвідоміші художники 1960-х – 1980-х рр. – Олександр Шовкуненко, Йосип Бокшай, Тетяна Яблонська, Адальберт Ерделі, Тетяна Голембієвська, Микола Божій, Федір Манайло, Володимир Костецький, Сергій Григор'єв, Сергій Шишко, Микола Глущенко, Володимир Патик та інші.

Активно розвивається скульптура, із нахилом до монументальності, що було дуже актуальним у повоєнний час, із метою вшанування видатних особистостей та подій Другої світової війни. У великій кількості по всій країні споруджуються монументи, групова скульптура.

Значного рівня розвитку досягла книжкова графіка, особливо це стосувалося створення цілісного книжкового ансамблю. У цій сфері найвідомішими митцями є Андрій Чебикін, Анатолій Базилевич, Георгій Якутович, Олександр Данченко, Григорій Гавриленко, Стефанія Гебус-Баранецька та інші.

У період «Відлиги» митці почали все більше звертатись до традицій народного українського мистецтва. Це свідчило про пошук ними національного стилю в тому часі, в якому вони перебували. І про те, що використання елементів українського фольклору чи декоративно-прикладного мистецтва слугувало способом самоідентифікації та публічного означення ними приналежності до українського народу.

Тимчасова лібералізація радянського владного режиму сприяла розвитку культури та мистецтва. Із забуття повернуто імена Леся Курбаса та Миколи Куліша, зняті звинувачення у протидії радянському режиму з Олександра Довженка та Володимира Сосюри. В Україні розвивався рух шістдесятників.

Відбувся розквіт українського кінематографу. У 1960-і – 1980-і рр. було проведено велику кількість організаційних заходів, спрямованих на покращення роботи кіностудій УРСР, що працювали в м. Києві, м. Одесі, м. Ялті. Зросла кількість фільмів, що вийшли на кіноекрани.

Фундаментальною для українського кінематографу стала творчість Сергія Параджанова, Юрія Ілленка, Леоніда Осики, Роллана Сергієнка, Кіри Муратової, Леоніда Бикова.

До скарбниці українського кіно потрапили такі кінострічки, як «Тіні забутих предків», «Поріг», «Ати-бати, йшли солдати», «Розпад», «Соломія Крушельницька», «Криниця для спраглих», «Камінний хрест», «Білий птах із чорною ознакою».

Із активізацією національно-культурного життя зріс інтерес і до театрального мистецтва. Українські драматурги плідно співпрацювали з театрами в різних містах. Визнання здобули, зокрема, вистави «Веселка» Миколи Зарудного; «Фауст і смерть» Олександра Левади; «Де твоє серце» Олексія Коломійця.

Розвивалось і музичне мистецтво – як творчість композиторів, що утвердились ще в попередні десятиліття, так і музика авангардного спрямування композиторів-шістдесятників Леоніда Грабовського, Віталія Годзяцького, Валентина Сильвестрова та інших. Визнання здобули опери «Тарас Шевченко», «Арсенал», створені Георгієм Майбородою; «Назар Стодоля» Костянтина Данькевича та інші [75].

Серед провідних особистостей-шістдесятників були літератори Ліна Костенко, Іван Драч, Дмитро Павличко, Василь Стус, Василь Симоненко, Микола Вінграновський, Євген Гуцало, Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Левко Лук'яненко, Іван Світличний та інші.

Поміж шістдесятників було й багато художників, серед яких знакова постать цього руху – Алла Горська. Паралельно з соцреалізмом, що продовжував панувати в образотворчому мистецтві в 1960-х – 1970-х рр., значну роль відігравав фольклорний стиль.

Він знайшов свій вияв у роботах Тетяни Яблонської, Івана-Валентина Задорожного, Федора Манайла, Івана Марчука, Опанаса Заливахи, Федора Гуменюка та інших. Художникам-шістдесятникам вдалося оновити естетику тогочасного живопису.

У 1970-х – 1980-х рр. творчість художників-монументалістів та архітекторів масово втілювалась у будівництві та декоруванні художніми засобами як житлових споруд, так і місць суспільного користування (бібліотек, будинків культури, закладів освіти та охорони здоров'я тощо).

Для цього створюються масштабні монументально-декоративні мозаїки та розписи, що прикрашають зразки масового будівництва. Але більшість із цих зображень створена в межах системи Художнього фонду, де існував обмежений асортимент образів та символів [75].

Поруч із розвитком офіційного мистецтва, відбулось зародження нонконформізму. Вперше його риси прослідкувались на території Західної України, де панували традиції західно-європейського мистецтва, як відмова художників від звичних соцреалістичних художніх практик, спрощення тем й усталеної стилістики.

Поняття «нонконформізм» трактується культурологами як іншомислення, вияв бунтарства, відмова слідування ідеологічній доктрині радянської держави. Багато українських художників не сприймали офіційну радянську ідеологію та протистояли їй різноманітними художніми засобами.

Ольга Котова наступним чином узагальнює нонконформістські принципи: «Ідеї, характерні для нонконформізму 1960-80-х рр. ХХ ст.: бунтарство, інакомислення, опозиція (альтернативність) офіційному, загострення проблеми свободи, ідея катастрофічності, теорія відчуженості, принцип екзистенційності. Сакральність і чесна позиція, неприйняття офіційної ідеології, юний ідеалізм, романтичність, шукання правди і чесної позиції, опір, загострення на суто професійних задачах, вихід на світову мову й національне відродження – характерні риси для українського мистецького нонконформізму» [29].

В основі нонконформізму лежить поєднання надбань академічного європейського та східного мистецтва, традиційної культури українців та принципів модерну. Найбільшими центрами нонконформізму стали м. Київ, м. Львів, м. Ужгород, м. Одеса.

До нонконформізму звертались художники різноманітного творчого спрямування, що реалізовували себе в живописі, графіці, скульптурі, фотографії. Однак, спільним для всіх них була відсутність зацікавлення висвітлення соцреалістичної проблематики, яку насаджувала радянська влада[72].

За своїм художнім стилем та морально-етичними переконаннями, до найвідоміших діячів культури, які були нонконформістами, є Іван Марчук, Федір Гуменюк, Алла Горська, Анатолій Лимарев, Григорій Гавриленко, Олександр Дубовик, Роман Сельський, Федір Манайло, Володимир Макаренко, Карло Звіринський, Андрій Антонюк та багато інших знаних художників.

Тетяна Кара-Васильєва так окреслює історію даного явища: «Хронологічні рамки... та його різні назви – дисидентський рух, мистецтво неоконформістів, інше мистецтво, андеграунд – окреслюються дослідниками в межах кінця 50-х – 1980-и роками. Це час неофіційного мистецтва, що перебуває в ізоляції і протистоїть соцреалізму» [26].

Так, у м. Львів опозиційними були «...майстерні Я. Музики, І. Севери, М. Сельського, О. Кульчицької, Г. Смольського. Справжньою «духовною академією, або її називали ще – «підпільною академією», була майстерня К. Звіринського, де не лише формувалася нова мова мистецтва, а й плекались яскраві особистості його учнів, які в подальшому стали відомими митцями – А. Бокотей, П. Маркович, Р. Петрук, О. Минько. Л. Медвідь, З. Флінта» [26].

Не оминає увагою й столицю: «...У Києві такими центрами вільного мистецтва були творчі майстерні Г. Гавриленка, Ю. Луцкевича, М. Вайнштейна, О. Дубовика, Г. Якутовича, кінорежисера С. Параджанова» [26].

1980-і роки для багатьох художників стали періодом переосмислення основ світогляду культурно-мистецьких надбань. Вони почали звертатись до спадщини прадавніх цивілізацій (трипільської, скіфської), шукали витoki українського мистецтва. Завдяки цьому творчість, зокрема, Олександра

Бабака, Миколи Бабака, Федора Гуменюка, Галини Неледві стала виявом нової формотворчості.

У кінці 1980-х – на початку 1990-х рр. відбулось емоційне піднесення, повернення до традицій образотворчого мистецтва I третини ХХ ст. – українського авангарду.

Варто коротко охарактеризувати й розвиток декоративно-прикладного мистецтва, оскільки саме в ньому черпали натхнення, використовуючи народні мотиви, художники. Це стосується й II половини ХХ – початку ХХ століття.

За словами Тетяни Кари-Васильєвої, відбувається «... еволюція творчого зростання художників-професіоналів у різних галузях художньої промисловості України паралельно з процесом зародження авторської рукотворної художньої кераміки, скла, текстилю, ювелірства тощо в період 1960–1980-х років; опанування світового художнього досвіду й пошук художниками-прикладниками власних мистецьких критеріїв у декоративній творчості...; розвиток багатогранного декоративного мистецтва України в руслі загальноєвропейського художнього процесу на тлі шанобливого ставлення до історичних традицій національного образу творення...» [26].

Саме період 1960-х – 1980-х рр. є найбільш плідним у сфері пошуку індивідуальних відмінностей митців декоративно-ужиткового мистецтва, в динамічному розвитку художньої промисловості, що популяризувала народне мистецтво українського народу.

У II половині ХХ століття в різних регіонах України працювала велика кількість спеціалізованих підприємств із виготовлення зразків українського декоративного мистецтва. Роботу здійснювали заводи зі створення й розпису фаянсу, фарфору, художнього скла. Діяли текстильні комбінати.

Тут працювало багато художників, які здобули освіту в провідних художніх навчальних закладах по всіх Україні. Зокрема, в Київському училищі прикладного мистецтва, Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва.

Свою роботу розпочав Науково-дослідний інститут художньої промисловості. При ньому функціонували експериментальні лабораторії. Вони розробляли нові декоративні тканини, кераміку, меблі та інші предмети декору інтер'єру для того, аби в майбутньому вони були впроваджені в масове виробництво. Завдяки цьому зросла кількість виробів масового вжитку, в яких оживали традиції народного українського мистецтва, рівень виробів був достатньо високим.

Найбільш плідними в розвитку художніх промислів були 1980-і роки. Впроваджувались нові організаційні форми праці, було сформовано якісно новий тип народного майстра. Усе більше майстрів почала здобувати професійну освіту в профільних училищах і технікумах.

У суспільстві зросла повага до праці майстра, що працював над створенням виробів декоративно-ужиткового-мистецтва. Цей фах став почесним, і все більше творів, що раніше мали суто побутове, утилітарне застосування, починають становити інтерес як твори колекціонування, експонування тощо.

У ткацтві, вишивці, килимарстві, художній обробці металу, різьбі по дереву все більш вагомою стає роль майстра. Розвивалась тенденція щодо дослідження й застосування в промисловості глибинних основ українського декоративно-прикладного мистецтва.

У той же час, на профільних підприємствах зростає й авторитет художника, до думки якого прислухаються при створенні нових видів виробів, орнаментів.

У галузі художнього скла практикували, з-поміж інших, Павло Аверков, Олексій Аполонов, Іван Зарицький, Сусанна Сміян. Мистецтвом фарфору та фаянсу займались Ольга Рапай, Галина Кломбицька, Владислав Щербина та інші. Відомими керамістами були Тарас Драган, Ніна Федорова, Зеновій Флінта, Тарас Левків, Василь Омеляненко, Микола Китриш.

Але після 1991 р., з початком економічної кризи, багато підприємств припинили свою роботу. У той же час, почалось (і продовжується на

сьогоднішній день) зростання кількості індивідуальної або родинної творчої праці в сфері ужиткового мистецтва. Знаменитими стало багато майстрів. Зокрема, це Марфа Тимченко, Олена Скицюк, родина Пілюгіних, Саснків та багато інших.

У ХХ столітті «...українське декоративне мистецтво активно заявило про себе як мистецтво високої естетичної наснаженості, мистецтво, яке дає можливість відчутти живий суперечливий і водночас яскраво цілісний процес художнього життя. Зберігаючи зв'язок із традиціями народної творчості минулого, сучасне декоративне мистецтво набуває нового змісту, нових якостей і рис» – засвідчує Тетяна Кара-Васильєва [26].

Після здобуття незалежності Україною, в митців виникає розуміння специфіки та суті народного (аматорського) та професійного (академічного) мистецтва, закономірностей їх розвитку. Починають утверджуватись нові художні цінності, набувають популярності нові напрямки (у тому числі, й в образотворчому мистецтві) [14].

Сучасне українське декоративно-прикладне мистецтво активно розвивається, формується нова генерація майстрів народного мистецтва, які працюють, поєднуючи у своїх виробках традицію та новаторство. Розвивається мистецтво вишивки, ткацтва, клаптикового шиття, писанкарства, витинанки, декоративного розпису різьби по дереву, художньої обробки шкіри та металу. Створюються вироби з кераміки, фарфору, фаянсу, скла, бісеру тощо.

Повертаючись до аналізу образотворчого мистецтва, слід зазначити, що українські художники, починаючи з 1990-х рр., мають широкий та калейдоскопічний погляд на напрямки своєї діяльності. Як наслідок – поява великої кількості приватних інституцій (галерей, арт-просторів, аукціонних будинків тощо), які своєю діяльністю роблять внесок у формування іміджу незалежної України.

Починають проводитися тематичні фестивалі, конкурси, аукціони. Посилюється авторитет в арт-просторі меценатів, власників приватних

колекцій. Виникає та поступово укріплюється в своїх позиціях український арт-ринок [48].

Українські художники вливаються до світового арт-простору, проводять виставки за межами України. У суспільстві сформувалось нове ставлення пересічних українців до мистецтва, його функцій та ролі в житті людини. Таким чином, виник більш прагматичний погляд на мистецтво [42].

Серед художників популярною стає тенденція втілення в життя не тільки персональних виставок, а й авторських арт-проектів. Ведеться боротьба художників за аудиторію [37].

Вони поступово відійшли від соцреалізму, відкинувши низку заборон, відмовляючись від радянської ідеології. Натомість, художники утверджуються в нових мистецьких формах. Конкурентами традиційних видів мистецтва (живопису, графіки, скульптури) стають інсталяції, перформанси тощо [73; 77].

Ці та інші фактори сприяли до переосмислення митцями своєї творчості, кардинальної зміни тематики творів та подекуди й художнього стилю, манери письма, аби йти в ногу з часом та запитами суспільства, що динамічно озвивається.

На початку 2000-х років відбулось посилення даної тенденції. Завдяки цьому сформувалось унікальне середовище українських художників, які швидко реагують на зміни в суспільстві, знакові історичні події, транслюючи свою думку щодо них на свої твори [39].

Сучасне українське мистецтво поділяється на два напрямки. Перший напрям окреслює працю художників, які мають чітко виражену позицію комерціалізації мистецтва. Їх проекти є епатажними, надсучасними й тому – дуже затребувані українцями. Таким чином, відбувається монетизація мистецького продукту.

Художники, що реалізують себе в другому напрямку, у своїй праці керуються традиціями українського та світового класичного образотворчого

мистецтва, а також, декоративно-прикладного мистецтва України різних століть.

Художники обох груп ведуть постійний пошук якісно нових композиційно-колеристичних та сюжетних форм і рішень. Таким чином, реагують на запити суспільства щодо появи все нових, не схожих ні на що попереднє творів.

Таким чином, на сьогоднішній день формується нова модель національного мистецтва сучасної України, яке поєднало в собі прадавні традиції й сучасні актуальні мистецькі прийоми.

Робиться акцент на художній індивідуальності митців, вияву їх власного «Я» через мистецькі експерименти. Вони вдало поєднують пласт знань з українського та світового мистецтва ХХ століття. Посилюється тенденція комерціалізації мистецтва.

Творення образу вони розуміють як «особливу, специфічну галузь пізнання світу, наповнену емоційною змістовністю, філософськими розмірковуваннями. Пошуки митців професійного мистецтва тяжіють до образотворення, посилюється індивідуальне, неординарне бачення навколишнього світу, втілене в особливій манері виконання, емоційно насиченій і змістовній. Відбувається зміна принципів формотворення: відступає принцип корисності та утилітарності, утворюється своєрідна «дифузія» декоративного та образотворчого мистецтва, яка породжує просторове мистецтво, де традиційні матеріали – скло, дерево, глина, нитки – використовуються як засоби художнього формотворення» – зазначає Тетяна Кара-Васильєва [26].

Розпочали свою роботу такі потужні інституції, як Культурно-мистецький комплекс «Мистецький Арсенал», Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000», Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, Pinchuk Art Centre та інші.

Як вказує Тетяна Кара-Васильєва, «...сучасні митці беруть участь у формуванні нової моделі українського світобачення, нових естетичних

вимірів духовності і сприяють усвідомленню органічного єднання глибинно національного та загальносвітового мистецьких процесів» [26].

На даний час українське образотворче й декоративно-прикладне мистецтво є одним із важливих засобів формування іміджу України в світі, впливає на сприйняття українців іншими народами. Воно транслює особливості, проблеми та потреби, які існують на даний час у суспільстві [8; 45].

Сучасне українське мистецтво набуває все більшої популярності в загальносвітовому художньому просторі, відображає суспільні проблеми, привертає увагу до їх існування та спонукає до вирішення. А творчість та авторитет Валентина Захарченка є невід'ємною частиною цього динамічного процесу.

Зважаючи на роль Одеси в його житті, як міста, де він навчався, працював та утвердився як самодостатній художник й наставник для цілої плеяди знаменитих художників, варто детальніше зупинитись на художньому житті цього міста, починаючи з II половини ХХ століття.

Не дивлячись на лідерські позиції м. Києва, м. Одеса мала на той час особливий статус у художньому середовищі тогочасної України [4; 75]. Перебуваючи на перетині міжнародних транспортних шляхів, націй, культур [74], Одеса стала уособленням сміливих принципів міжкультурного діалогу, внутрішньої мистецької свободи, незалежності та максимальної незаангажованості [3; 82].

Активно працював міський осередок Спілки радянських художників України (на даний час – Національна спілка художників України). Митці, що навчалися та працювали протягом життя в м. Одеса, на відміну навіть від інших художників Півдня України, а, особливо, інших регіонів, були доволі привілейованими. Адже в цьому місті активно розвивалась художня освіта.

Важливим кроком стало започаткування художньо-графічного факультету, що діяв у структурі Одеського державного педагогічного інституту імені К. Д. Ушинського.

Завдяки цьому місто щороку, після відкриття даного факультету в 1965 р., приваблювало все більше талановитих молодих митців, які після закінчення навчання вливались до кола одеських художників, разом творили мистецький процес міста.

А, зважаючи на те, що в Одесі вівся активний міжкультурний діалог, бо в місті жили представники багатьох націй, в одеських художників було багато можливостей до презентації своїх творів навіть в інших державах, а не лише в межах Радянського Союзу.

Отже, образотворче мистецтво м. Одеси, починаючи з II половини ХХ століття, вело діалог із світовою культурою. Йому притаманний особливий характер і тяжіння до синтезу традицій.

Мистецтво цього міста поєднувало ідеї модернізму з успішним переосмисленням устоїв класичної культури Європи та Сходу, народного мистецтва України, образотворчого мистецтва південного регіону попередніх десятиліть.

Сформована на початку ще ХХ ст. місцева художня традиція переважає в творчій праці більшості художників Одеси у другій половині ХХ століття. І саме існуюча традиція, перебуваючи в плідному діалозі з новаторством, є визначальною щодо особливостей проявів стилістичних змін у живописі Одеси, під впливом актуальних тенденцій у мистецтві.

Одеська живописна школа має такі особливості: романтичний світогляд, неспішна медитативність сюжетів, символізм у формотворенні. Художники-одесити дотримувались у творчості дещо споглядального, сповільненого ставлення до того, що відбувається довкола них.

Об'єднуючою рисою слугував постійний пошук нових засобів в мистецтві. Художники-одесити реалізують свій творчий потенціал крізь призму притаманної їм внутрішньої свободи. Особливо це стосувалось пейзажного жанру [4; 38].

У першу чергу, творчість художників-одеситів, згідно з офіційною політикою Радянського Союзу, була спрямована на оспівування трудової та духовної сфери діяльності радянських людей.

Найвідоміші митці, що працювали в реалістичному живописі радянської Одеси: Володимир Власов, Альбін Гавдзинський, Михайло Божій, Олександр Фрейдін, Олександр Ацманчук, Микола Шелюто, Геннадій Гармидер, Адольф Лоза, Олексій Попов, В'ячеслав Токарев та інші.

Розглянемо, для прикладу, творчість Олександра Ацманчука, одного з найвідоміших художників Одеси. У своїй мистецькій роботі він намагався триматись дещо осторонь від висвітлення тематики соціального життя міста й країни в цілому. Це був прояв аполітичності та незалежності.

Натомість, він реалізував себе найбільше в жанрі портрету, сюжетної картини. У його творчості прослідковується наявність притаманного багатьом художникам-одеситам ліричне сприйняття дійсності, романтичне оспівування її художніми засобами. Йому було притаманне своє бачення природи, зображення вольової особистості. Олександр Ацманчуку вдавалось сповна передати характер людини, портрет якої він писав [29].

Явище легендарного одеського нонконформізму та його представників є яскравою сторінкою українського мистецтва II половини XX століття [33; 34]. Нонконформістський рух зародився в місті в 1950-х рр. Варто навести хронологічні межі зародження й подальшого розвитку цього унікального явища. Загальноприйнятною є система періодизації, розроблена Ольгою Котовою у своєму дисертаційному дослідженні. Отже, згідно її даних, виокремимо такі періоди:

- 1950-і – 1960-ті рр.: поява передумов до розвитку нонконформізму в творчості одеських художників. Розвиток явища «космізму» й втілення в життя ідей авангардизму Олега Соколова. Поява у доробку Юрія Єгорова творів, виконаних у реалістичній манері з застосуванням елементів модернізму й так званого «суворого стилю».

- 1960-і – 80-ті рр.: розквіт нонконформізму, утвердження в живописі модерністських тенденцій. Про це свідчить живопис Олександра Ануфрієва, Людмили Ястреб, Володимира Цюпка, Валентина Хруща, Станіслава Сичова, Володимира Стрельникова, Євгена Рахманіна, Валерія Басанця та інших.

-1980-і – 1990-ті рр.: розвиток наслідків мистецького нонконформізму. А саме – поява постконцептуалізму в роботах Леоніда Войцехова, Сергія Ануфрієва, Світлани Мартинчик. Панування трансавангарду в творчості Олександра Ройтбурда, Василя Рябченка, Сергія Ликова та інших митців [30].

Одними з перших свій внесок у нове мистецтво привнесли Валентин Хрущ та Станіслав Сичов. Вони на знак своєї незгоди з рішеннями виставкового комітету Спілки радянських художників України про відмову брати їх твори на виставки, 8 травня 1967 р. втілили в життя унікальну публічну виставку, що стала протестом проти такого рішення Спілки.

Її було проведено на міському паркані, де експонувались кілька десятків робіт, які не взяли на виставку представники виставкового комітету. Стихійна експозиція отримала назву «Сичик+Хрущик», яку було написано на паркані за допомогою крейди.

На сьогоднішній день Музей сучасного мистецтва Одеси презентує окрему експозицію, що відтворює цю знакову для всього українського художнього мистецтва подію.

Художники-нонконформісти м. Одеси провадили активну образотворчу й виставкову діяльність. Важливу роль для них відігравала ідея національного відродження, самобутності.

Для прикладу, Олександр Ануфрієв, Валентин Хрущ, Володимир Цюпка, Людмила Ястреб у своїх роботах зверались до мистецтва українського модернізму, означуваного початком ХХ століття.

Олександр Ануфрієв також захоплювався мистецтвом імпресіонізму та постімпресіонізму, кубізму, не залишаючи поза увагою й абстракцію. У творчості Валентина Хруща та Людмили Ястреб панував фігуратив на межі з

тяжінням до абстракції, що також була притаманна творчості Володимира Цюпка.

Ці та інші художники-нонконформісти, на тлі соцреалістичного мистецтва, свідомо відмовлялись від підкресленого натуралізму. Натомість, зображали форму умовно, поступово запровадивши нову систему творення форм, яка ґрунтувалась на нонконформістському світогляді й художньому баченні.

Слід згадати й про захоплення одеськими нонконформістами фольклорним стилем, тяжінням до використання елементів народного українського мистецтва у своїх роботах. Кожен із художників втілював власні живописні новації, трактуючи споконвічні народні сюжети через індивідуальну манеру написання твору. Приділяли нонконформісти увагу й зображенню жіночої натури.

Спостерігається й тяжіння до імпресіоністичних традицій та певний ліризм, зокрема, у живописі Олександра Ануфрієва. Його творчості притаманна витончена палітра кольорів, багатоплановість сюжетів тощо. Значну увагу митці-нонконформісти приділяли зображенню неповторної аури приморського міста, його унікальний південний колорит.

Звертались художники-нонконформісти до символіки християнства, іконописних традицій Київської Русі й Візантії. Не оминали увагою й теми античної міфології.

Ольга Котова відзначила таку ознаку нонконформізму в м. Одеса, як певну елітарність, аніж масовість. Художників підтримувало коло інтелігенції, серед яких – педагоги, літератори, музиканти, театralи, журналісти, медики [30].

У зв'язку з погіршенням рівня соціально-економічного життя в країні, в 1980-х – на початку 1990-х рр. відбулась масова еміграція одеських художників із родинами до Австралії, Ізраїлю, Канади, Німеччини, США. Із-поміж художників, це Олександр Ануфрієв та Володимир Стрельников та інші.

Із початком політики «Перебудови» в країні загалом та в Одесі в тому числі, андеграунді течії почали здобувати визнання на більш офіційному рівні. Наприклад, у 1986 р. в місті розпочало роботу «Товариство одеських художників», або ж, ТОХ. Згодом, уже після розпаду Радянського Союзу, започаткований Центр сучасного мистецтва «Тирс», почала активну діяльність і асоціація «Нове мистецтво».

Завдяки роботі цих та інших інституцій, почався бурхливий розвиток багатьох напрямків сучасного мистецтва, арт-ринку в цілому. Митцям-одеситам 1990-х рр. притаманна деяка радикальність у вияву своєї творчості.

Одеські художники періоду 1990-х – 2000-х рр. провадили активну виставкову діяльність в Україні та за її межами, вели співпрацю з іноземними колегами, здобули визнання.

Серед них – Олег Недошитко, Олександр Ройтбурд, Віктор Покиданець, Володимир Кабаченко. Вони були учасниками й лауреатами низки міжнародних проектів, таких, як бієнале, пленерні заходи, виставкові проекти.

На сьогоднішній день одеський культурно-мистецький простір нараховує велику кількість митців, що працюють як у професійному, так і в аматорському руслі. Активну діяльність ведуть і педагоги профільних мистецьких спеціальностей, фахівці галерейної, музейної справи. Успішною є робота арт-критиків, мистецтвознавців, журналістів та колекціонерів. Усі вони взаємопов'язані між собою.

Отже, творчий шлях Валентина Захарченка розпочався в радянські часи, означені бурхливим та багатогранним розвитком українського мистецтва. Хоч він і не належав до кола легендарних художників-нонконформістів, творчість Валентина Захарченка є невід'ємною складовою унікального культурно-мистецького процесу Одеси, оскільки він викладав для широкого кола відомих у майбутньому митців. Саме в цьому місті він навчався, працює й займається тут художньою творчістю вже понад 40 років.

1.2. Творча біографія Валентина Захарченка.

Особистість Валентина Захарченка займає важливе місце в образотворчому мистецтві України II половини XX – початку XXI століття. У першу чергу, завдяки самобутньому таланту, яскравій художній манері та значній кількості учнів, яким він передав цінні фахові знання.

Однак, на сьогоднішній день про Валентина Андрійовича Захарченка в мистецькому просторі є доволі небагато відомостей (рис. 1), попри те, що він входить до кола знакових особистостей українського сучасного образотворчого мистецтва.

Творчість Валентина Захарченка характеризується жанрово-тематичною різноманітністю, лірико-романтичним баченням із філософською виразністю образів, станковими та символіко-монументальними полотнами.

Художник народився 1 серпня 1949 р. в с. Ялцівка Малинського р-ну Житомирської обл. [5]. Село засноване в 1589 р. Станом на 1897 р., тут проживало близько 600 мешканців (православних та римо-католиків).

На сьогоднішній день даний населений пункт знаходиться в підпорядкуванні Любовицької сільської ради та належить до числа пунктів, що знаходяться в зоні радіоактивного забруднення, спричинене чорнобильською катастрофою, належить до зони посиленого радіоекологічного контролю.

Малинський район, який є малою батьківщиною Валентина Захарченка, розташовується на північному сході Житомирської області. Районним центром є м. Малин. Сусідніми є Народницький, Радомишльський, Коростенський та Володар-Волинський райони Житомирщини. Також Малинський район межує з Бородянським та Іванківським районами Київщини.

Його площа – понад 1400 кв. км. До складу Малинського району входить 1 місто обласного значення, 2 селища міського типу, 101 село. Тут

нараховується 64 пам'ятки історії та 14 археологічних пам'яток. Про багату історико-культурну спадщину свідчить герб Малинського району, затверджений у 2001 році рішенням районної ради. Герб за формою є подібним до давньоруського щита. На його тлі блакитного та зеленого кольору є зображення квітки льону та рушник, вишитий традиційними орнаментами Полісся.

Розвиненою є освітньо-культурна мережа: сюди входить 24 загальноосвітніх заклади, 57 сільських клубів та понад 40 сільських бібліотек, більше 100 колективів, що займаються художньою самодіяльністю (таким чином, популяризуючи народне мистецтво даної місцевості).

Згідно етнографічного районування України, дана місцевість належить до Полісся, а саме – до Житомирського Полісся (згідно сучасного адміністративного районування України). Тут зафіксована надзвичайно багата, збережена система духовних та побутових традицій. У першу чергу, це стало можливим завдяки природно-географічним особливостям краю, що сприяло певній ізоляції місцевості від інших територій.

Зокрема, цьому сприяла надзвичайно розвинена гідрологічна мережа, до якої входять річки, комплекс підземних вод, ставків та болотистих місцевостей. Це, в свою чергу, мало вплив на спосіб життя, менталітет, звичаї й традиції місцевих жителів, сприяло високому рівню збереженості архаїчних рис в побуті й культурі.

Завдяки цьому, здавна значними особливостями на даній території відрізнялось хліборобство, тваринництво та збиральництво, мисливство, рибальство, бджільництво. Це полягало, в першу чергу, в освоєнні значних ділянок болотистих місцевостей, піщаних дюн, річкових заплав, зрубів лісів. Згідно з кліматичними умовами, склався й специфічний сільськогосподарський календар.

Багатою є система звичаїв та календарної обрядовості Житомирського Полісся. Регіональну специфіку можна побачити й у системі народних знань жителів цього регіону. Особливо розвиненою навіть на сьогоднішній день є

система народної медицини, що тісно переплетена з елементами народної магії.

Також, народна система прогнозування погоди згідно з комплексом поліських прикмет, завдяки чому можна зробити висновок про тісний взаємозв'язок жителів даної місцевості з оточуючим природним середовищем.

Слід згадати й про багату фольклорну спадщину, особливо – про її значно вищий ступінь збереженості, в порівнянні з іншими регіонами України. У першу чергу, це прислів'я та приказки, легенди та казки, музичний фольклор: (колискові; колядки та щедрівки; весільні пісні; народна пісенна творчість, що означає народження й смерть людини тощо; пісні, що розкривають календарну обрядовість (пісні на Русалії, Івана Купала, Жнива, Масляну тощо).

На окрему увагу заслуговує й декоративно-ужиткове мистецтво Житомирського Полісся. Особливо – вишивка, ткацтво, килимарство, різьба по дереву, плетіння з лози й кори дерева, кераміка, художнє скло, народне малювання, створення виробів із кістки й каменю тощо.

До сьогоднішнього дня збереглися й архаїчні традиції житлобудування поселень Житомирського Полісся – тип замкнутого двору, що пов'язано з особливостями ведення лісового тваринництва. Щодо планування поселень, то це, переважно, вуличний тип забудови, із доволі невеликою кількістю дворів у населеному пункті. Був поширений патріархальний уклад родинного життя.

Щодо громадського побуту, прослідковується збережний до нашого часу вплив общинного устрою, що можна побачити, наприклад, на організації використання пасовищ, лісів громадою та на прикладі толоки (принципу взаємодопомоги).

Отже, як бачимо, Валентин Захарченко розпочав свій життєвий шлях у надзвичайно цікавому для розвитку творчого потенціалу соціо-культурному

середовищі, означеному межами Житомирського Полісся, в якому збереглися елементи архаїчної культури українського народу.

Перебуваючи в оточенні мальовничої поліської природи, Валентин Захарченко з раннього дитинства тонко відчував оточуючу красу, був спостережливим до явищ природи та людських характерів. Відчував ліричні настрої природи, вивчав душу поліського народу, його звичаї й традиції.

Саме звідси йдуть витoki його виваженої мудрості, спокійної наполегливості, зосередженості й працелюбства. Та, перш за все – художнього хисту, що підсилювався унікальною атмосферою рідного для нього Житомирського Полісся.

Займатись малюванням Валентин Захарченко почав у ранньому дитинстві. Цей ранній період творчості характеризується аматорськими малюнками, в межах навчальної програми радянської школи та втілення в життя низки аматорських сюжетів.

На сьогоднішній день зберігся перший твір, виконаний ним у віці 7 років – портрет бабусі, який знаходиться в художній майстерні Валентина Захарченка в Одесі.

Після закінчення школи, Валентин Захарченко здобув освіту військового лікаря. Після цього вирішив присвятити себе художній справі – у 1968 р. почав навчатись в Одеському державному педагогічному інституті імені К. Д. Ушинського (на сьогоднішній день – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського), який закінчив у 1972 р. [6; 7].

Даний інститут мав власні традиції, напрацьовану школу, яка дала Україні та світові цілий ряд видатних живописців, скульпторів та графіків. У педагогіці тривали пошуки шляхів підвищення рівня мистецької підготовки майбутніх фахівців.

У структурі факультетів діяли численні майстерні науково-творчого профілю. Їх очолювали знані митці, яскраві представники образотворчого

мистецтва України. Завдяки цьому забезпечувалась індивідуальна фахова підготовка студентів, згідно з принципами радянської художньої освіти.

На той час Одеський державний педагогічний інститут імені К. Д. Ушинського очолював Михайло Симоненко, відомий дослідник питання історії політичних економічних теорій, педагогічної науки, проблеми навчання в загальноосвітній школі та педагогічних навчальних закладах згідно з відповідними навчальними програмами. Дану посаду він займав із 1964 по 1976 рр. [9].

Саме в цей період, завдяки сприянню Михайла Симоненка, було впроваджено низку спеціальностей, яких дуже потребувала система вищої освіти. Розпочали роботу 2 факультети та нові проблемні лабораторії, створено відповідні умови для підготовки докторів наук, кандидатів наук.

Валентин Захарченко навчався на художньо-графічному факультеті даного інституту. Факультет був відкритий у 1965 р. та став першим такого типу в Українській РСР. Отже, таким чином, вперше було започатковано художньо-педагогічну освіту.

На факультеті розпочалась педагогічна підготовка майбутніх вчителів малювання, креслення, трудового навчання. Уже в перший рік створення тут почали навчатись 50 студентів денної форми навчання.

А в 1966 р. на заочну форму навчання вступили ще 50 студентів. У майбутньому вони займались художньо-естетичним та трудовим навчанням учнів радянських шкіл.

До викладацької діяльності було залучено знаних митців. Це був, зокрема, Народний художник України Петро Злочевський; голова правління Одеського осередку Спілки радянських художників України Аркадій Русін; знаний живописець Микола Павлюк (послідовник Павла Волокідіна); відомий книжковий ілюстратор та художник Геннадій Гармидер.

В. Букач зазначає, що до педагогічного колективу факультету, який розпочав активну науково-методичну роботу, процес навчання майбутніх

вчителів, увійшли, зокрема «...В.Корж, В.Калімов, Л.Любарська, В.Філіпенко, Р. Яхенко...» [10].

Тут викладали також і випускники Київського художнього інституту – на сьогоднішній день це Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури. Також ті, хто закінчив Ленінградську Академію мистецтв (тепер – Санкт-Петербурзький державний академічний інститут живопису, скульптури та архітектури імені І. Ю. Рєпіна).

Із моменту започаткування факультету, його випускниками стали понад 3500 вчителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, креслення, художньої праці.

Більшість із них, як і Валентин Захаченко, реалізували в майбутньому свій науково-творчий, педагогічний потенціал, стали шанованими представниками сфери образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, вчителями, викладачами, науковцями [51].

Навчаючись на художньо-графічному факультеті, Валентин Захарченко переймав досвід у видатних педагогів. Найбільший вплив на студента мав Валерій Гегамян (1925-2000 рр.) – відомий український художник-живописець та графік вірменського походження, який більшу частину свого життя провів в Одесі.

Твори Валерія Гегамяна є впізнаваними. Вирізняються монументальністю, схильністю до декоративності, використання прийомів стилізації, символічності.

Образи у картинах – узагальнені, вирішені конструктивно, за допомогою поєднання геометризованих ліній та фігур. Автор експериментував із різними жанрами, а при композиційній побудові своїх творів – із перспективою. Його творчості притаманна емоційна напруга, відсутність банальності та ліризму.

Знамениті твори Валерія Гегамяна: «Старий Айк» (1960-і рр.); «Гуцулка з піднятими руками» (1960-і рр.); «Балерина в світлому» (початок 1970-х рр.); «Балерина з двома вазами» (1970-і рр.); «Танцівниця» (1970-і

рр.); «Натюрморт із кішкою» (1970-і рр.); «Чаклун» (1970-і рр.); поліптих «Грація» (кінець 1970-х рр.); цикл «Весілля без любові» (кінець 1970-х – початок 1990-х рр.); «Мати-Вірменія I» (1990-і рр

Роботи Валерія Гегамяна на сьогоднішній день зберігаються в музейних фондах та приватних збірках, є затребуваними лотами на аукціонах.

Саме Валерій Гегамян був ініціатором створення, а з 1965 по 1968 рр. працював деканом Художньо-графічного факультету Одеського державного педагогічного інституту імені К. Д. Ушинського. Згодом – завідувачем кафедри малюнка там же [19].

Валерій Гегамян був унікальним педагогом. За 20 років викладацької діяльності він виховав кілька поколінь відомих в Україні та світі художників та педагогів, які перейняли академічні традиції свого викладача.

Із-поміж них – Валентин Захарченко, Анатолій Фурлет, Оксана Фурлет, Олег Недошитко, Олександр Ройтбурд, Євген Рахманін, Василь Рябченко, Віктор Волков, Сергій Ликов, Іван Дімов, Григорій Султан, Віталій Онищенко, Юрій Горбачов, Віктор Покиданець.

Основою викладацької методики Валерія Гегамяна був, у першу чергу, особистий приклад, постійна робота над мистецтвом рисунку в майстерні, пліч-о-пліч зі студентами. Він був стриманим у критиці й похвалі, рідко застосовував критику до невдач своїх студентів, що було проявом тактовності, толерантності та поваги до творчих здобутків інших. При цьому, Валерій Гегамян був вимогливим у щоденному процесі навчання [61].

Він розробив аналітичну систему рисунку, завдяки чому студенти проявляли високий ступінь постійної віддачі та занурення в художню справу. Він привив своїм учням вміння створювати рисунок, який є чітко розрахованим, проробленим до найменших дрібниць, із переважанням раціональної складової. Завдяки чому досягалась збалансованість у живописі.

Саме Валерій Гегамян справив на студента сильне враження, став наставником із фаху. Згодом вони працювали в одному навчальному закладі.

Валерія Гегамяна вражала значна відданість Валентина Захарченка Мистецтву. Із часом вони потоваришували, їх дружба була надзвичайно тактовною та щирою й тривала до смерті Валерія Гегамяна в 2000 р.

За словами Олексія Жадейка, «...молодий Захарченко увійшов до дуже вузького кола людей, які мали честь тіснішого спілкування з Гегамяном, тому що Гегамян був суворо закритий і не давав випадковим людям наблизитися. Це було ще дивніше, адже Захарченко та Гегамян абсолютно різні за своїми художніми смаками та проявами; у них зовсім різні індивідуальні форми малювання та живопису, і темпераменти не були подібні» [1].

Валентин Захарченко згадує: «З Валерієм Арютюновичем ми познайомились у 1968 році. Він був засновником та першим деканом художньо-графічного факультету в Одесі та якраз передавав повноваження. У нас було спілкування, швидше, як у колег. Близькі стосунки сформувалися з роками. Я не можу сказати, що був йому другом – ми різного покоління. Але він цікавився тим, що я роблю» [11].

Валерію Гегамяну був притаманний максимальний рівень самовіддачі, що викликало повагу в оточуючих. У його педагогічній системі завжди існувала певна новизна, поступовий розвиток, що є необхідним під час процесу навчання [62].

Про унікальність педагогічного методу Валерія Гегамяна свідчать наступні спогади Валентина Захарченка: «... у всіх різні темпераменти. Наприклад, нам потрібно намалювати чашку. І Гегамян кожному трохи по-різному пояснював, як це робити, враховуючи тип характеру студента. Як педагог він був рідкісним у тому розумінні, що в нього була своя система...».

Валентин Захарченко дуже тепло відгукується про свого наставника: «Гегамян був дуже талановитою людиною. У його житті були певні обмеження заради основної цілі, а це означає жертвність. А жертвність – це завжди зречення самого себе в ім'я чогось, що людині дорожче за саму себе. Для Валерія Гегамяна це було – мистецтво».

Після завершення роботи на Художньо-графічному факультеті при Одеському державному педагогічному інституті імені К. Д. Ушинського в 1985 році, Валерій Гегамян повністю зосередився на творчій діяльності, фактично уникаючи контактів із навколишнім світом, майже ні з ким не спілкуючись. Валентин Захарченко був винятком – митці продовжили товаришувати.

Саме в цей період Валерієм Гегамяном, завдяки наполегливій багатогодинній щоденній праці, був створений цикл монументальних робіт «Хачкар» і «Весілля без любові». Він не займався популяризацією своєї художньої творчості, майже не брав участі у виставкових проектах.

Не мав і членства в Спілці радянських художників України (нині – Національна спілка художників України.) та почесних звань. Відомим в українському мистецькому просторі став уже після смерті.

Із часом інтерес до його постаті почав зростати, його творчі надбання стали сенсаційним відкриттям для українців. Було проведено цикл виставок робіт Валерія Гегамяна. Серед найвідоміших – проект «Вона відчуває себе богинею», що відбувся в стінах Національного музею «Київська картинна галерея» в 2019 р. Увазі відвідувачів представили серію жіночих образів та великоформатні графічні твори.

Із метою вшанування здобутків цього унікального українсько-вірменського художника, було засновано Громадську організацію «Фонд імені Валерія (Валіка) Гегамяна», яка проводить активну популяризаційну роботу в цьому напрямку.

Зокрема, Фондом започатковано Міжнародну Премію імені Валерія (Валіка) Гегамяна, яка є щорічною та присуджується за досягнення в області візуального мистецтва. Зокрема, її отримують найталановитіші учасники Міжнародного мистецького пленеру «Кращий художник: THE BEST ARTIST».

Великий вплив на формування особистості художника мав і Микола Морозов, який в роки навчання Валентина Захарченка викладав на художньо-графічному факультеті.

Микола Морозов (1943 – 2006 рр.) – художник-монументаліст. Творам Миколи Морозова притаманні вишукана стилістика декоративної мови, застосування прийомів умовності зображення.

Освіту здобув у Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі, яке закінчив у 1968 р. Із 1968 по 1972 рр. працював в Одеському державному педагогічному інституті імені К. Д. Ушинського. У період із 1971 по 1991 р. займав посаду монументаліста Художньо-виробничого комбінату (м. Одеса).

Із 1980 р. – член Співки радянських художників України (нині – Національна спілка художників України). Із 1968 р. почав виставкову діяльність. У 1993 р. в Одесі відбулась перша персональна виставка його творів.

Найвідоміші з них: цикл «Білорусь» (1969 – 1971 рр.); розписи «Будівельники» (1972 р.); «Меліоратори – перетворювачі землі» (1974 р.); «Швачки» (1975 р.); мозаїка «Гармонія» (1977 рр.); цикл живописних творів «Пейзаж та природа» (1990 – 1995 рр.); розписи храму Євангеліста Луки (с. Сербка Комінтернівського р-ну Одеської обл., 1998 – 2000 рр.).

На розвиток та формування особливого почерку Валентина Захарченка значно вплинула одеська мистецька школа. Молодий митець захоплювався творчістю всесвітньо відомих художників, які жили й творили в Одесі, продовжувачів традицій живописної одеської школи – Олександра Ацманчука та Юрія Єгорова.

Ці двоє шанованих у мистецькому світі художників всіляко підтримували творчі пошуки молодих художників у 1960-і роки, стали орієнтирами для цілого покоління митців.

Олександр Ацманчук (1923 – 1974 рр.) – всесвітньо відомий художник. Працював у галузі станкового та монументального живопису. Жив та

працював у м. Одесі, є легендарною постаттю одеського мистецького життя 1950-х – 1970-х рр.

У 1947 р. Олександр Ацманчук закінчив Одеське художнє училище (майстерня Л. Мучника). У 1953 р. випустився з Інституту живопису, скульптури та архітектури імені І. Ю. Рєпіна Академії мистецтв СРСР (м. Ленінград, майстерня М. Авілова).

Член Спілки радянських художників України (нині – Національна спілка художників України) від 1954 р. Із 1953 р. почав брати участь у республіканських та всесоюзних художніх виставках. Із 1965 р. – у міжнародних колективних виставкових проектах. Із 1953 по 1957 рр. викладав у Одеському державному художньому училищі ім. Грекова.

Олександр Ацманчук – визнаний експериментатор у сфері композиційної побудови художніх творів. Він створив нову образну мову, в якій високий ступінь узагальнення й лаконічності гармонійно поєднався з романтичним поривом художньої мови заради максимальної сили емоційного впливу на глядача.

Живописні та графічні портрети Олександра Ацманчука посідають важливе місце в його творчості [59; 60]. Тематична картина, портрет, пейзаж виступають в нього як самостійні жанри. Особливе місце займають пейзажі Одеси, яку він дуже любив, з якою пов'язана його творча біографія.

Найвідоміші роботи: «Портрет художниці Н. Ковтун» (1946 р.); «Ранок» (1947 р.); серія одеських пейзажів (1947 р.); «Нафтогавань» (1948 р.); «Портрет художника К. Ломикіна» (1950 р.); «У порту» (1950 р.); «Хмарний день» (1953 р.); «На дачі» (1954 р.); «Ада» (1955 р.); «Сутінки» (1956 р.); «Дівчина з Цілинограду» (1957 р.); «Ранній сніг» (1957 р.); монументально-декоративні панно «Жовтнева революція» Головного павільйону Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР (1958 р.); «Актор С. Філіпов» (1959 р.); «Роздуми» (1959 р.); «Політ» (1960 – 1967 рр.); «Художник М. Тодоров» (1964 р.); «Солдат миру»

(1964 – 1965 рр.); «Ленін на трибуні» (1967 р.); «Підпільниця Соколовська» (1969 р.); «Зліт» (1971 р.), «Обчислювач» (1973 р.).

Перша персональна виставка творів Олександра Ацманчука відбулась лише після смерті художника. Його твори зберігаються в Національному художньому музеї України (м. Київ); Музеї сучасного образотворчого мистецтва України (м. Київ); Національному музеї «Київська картинна галерея» (м. Київ); Одеському художньому музеї (м. Одеса); Науково-дослідницькому музеї при Російській Академії мистецтв (м. Санкт-Петербург, Росія). Також, у численних приватних збірках в Україні та за кордоном [60].

Ще один художник, яким захоплювався Валентин Захарченко – Юрій Єгоров (1926 – 2008 рр.). Один із найвідоміших українських художників II половини ХХ століття, всесвітньо відомий класик живописної школи м. Одеса. Працював у жанрі станкового та монументального живопису, графіки. Також займався створенням гобеленів, кераміки, вітражів і мозаїки.

Народився у м. Сталінград. У 1945 р. закінчив Красноярське військово-авіаційне училище. У 1946 – 1948 рр. навчався в Одеському художньому училищі. У 1948 – 1952 рр. здобував освіту в Інституті живопису, скульптури та архітектури ім. І. Ю. Рєпіна Академії мистецтв СРСР. (м. Ленінград).

А з 1952 по 1955 рр. навчався в Ленінградському вищому художньо-промисловому училищі ім. В. Мухіної (педагоги: Г. Савінов, Г. Рубльов, К. Йогансон).

У 1955 р. розпочав свій творчий шлях в Одесі. До 1957 р. працював викладачем Одеського художнього училища ім. Грекова. У 1970-хх рр. викладав на художньо-графічному факультеті Одеського державного педагогічного інституту імені К. Д. Ушинського.

У 1958 р. прийнятий до Спілки радянських художників України (нині – Національна спілка художників України), Заслужений діяч мистецтв України (1989 р.) [67; 68].

Персональні виставки художніх творів Юрія Єгорова та колективні за його участі проходили в м. Одесі, м. Києві, м. Москві (Росія), м. Ленінграді (нині – Санкт-Петербург, Росія), м. Лондоні (Великобританія), в Болгарії, Молдові та інших країнах. Із 1961 по 2012 рр. відбулось понад 14 персональних виставок.

Основні твори: «Солдати Жовтня» (1957 р.); «Дівчина біля моря» (1960 р.); «Юність» (1966 р.); «Ранок» (1967 р.); розпис третього поверху ресторану «Ювілейний» в Одесі (1967 р.); «Літо» (1968 р.); ««Кароліно-Бугаз» (1970 р.); «Дівчина з прапором» (1971 р.); «Скоро відправляємося» (1973 р.); «Золото й срібло» (1975 р.); «Мілина» (1977 р.); «Ланжерон у листопаді» (1979 р.); «Жінка біля моря» (1980 – 1981 рр.); «Ранок у вересні» (1989 р.); «Фрукти восени» (1991 р.); «Вечір у липні» (1991 р.); «Лондонський натюрморт» (1991 р.); «Будинок біля моря» (2000 р.).

Художні твори Юрія Єгорова зберігаються у фондах Національного художнього музею України (м. Київ), Музею сучасного образотворчого мистецтва України, Одеського художнього музею (м. Одеса), Музею сучасного мистецтва Одеси, Галереї NT-Art (м. Одеса), Всеросійського музейного об'єднання «Державна Третьяковська галерея» (м. Москва, Росія), Художнього музею Циммерлі (Університет Рутгерса, м. Нью-Брансуїк, США), Галереї «Red Square» (м. Лондон, Великобританія).

Твори є й у приватних колекціях багатьох країн світу. Картини Юрія Єгорова є лотами багатьох міжнародних аукціонів, де успішно продаються, поповнюючи престижні збірки.

Валентин Захарченко, маючи перед собою такі приклади, перебуваючи в унікальному же під час навчання в інституті, почав формувати власну художню манеру, експериментував зі стилями, опановував тонкощі академічного живопису. У підсумку, утвердився в станковому реалістичному живописі.

Після здобуття вищої освіти, Валентин Захарченко успішно поєднав викладацький фах зі справою художника, брав активну участь у колективних

виставкових проектах міського, регіонального та всеукраїнського рівня [49; 50].

Має й досвід роботи художником-ілюстратором книг [53], що свідчить про багатогранність художнього таланту Валентина Захарченка. Розглянемо детальніше 2 книги, до створення яких він долучився, співпрацюючи з видавництвом «Думка» (м. Москва).

Перша книга – повість «Тайга – мій дім» Миколи Кузакова (рис. 2), що побачила світ у 1977 р. накладом 80000 примірників та розповідає про сибірську тайгу. У центрі повісті – мисливиця Авдо (Єлизавета Бояршина), представниця племені евенків. Книга присвячена пам'яті цієї евенкської мисливиці, яка провела на промислі в тайзі понад 70 років.

Тлом слугує розповідь про мандри автора тайгою, промислове полювання, природу. Достовірність підкріплена тим, що автор виріс в евенкійському селищі в родині потомственного мисливця.

Основна ідея книги – заклик до збереження багатств тайги, дбайливого ставлення до неї. Ілюстрації Валентина Захарченка дозволяють читачеві зрозуміти особливості життя в тайзі, захопитись її величчю.

У книзі гармонійно поєдналися два погляди на світ природи: внутрішній (людини, яка жила воєдино з природним середовищем) та зовнішній. Микола Кузаков – корінний житель тайги, потомственный мисливець. У той же час – міський житель, письменник, журналіст.

Його творчості притаманні глибока достовірність і тонке естетичне відчуття. А ілюстрації, створені Валентином Захарченком, у значній мірі допомогли розкрити талант і творчий задум Миколи Кузакова.

У 1979 р. вийшло російськомовне видання книги Уільяма Хіллена «Чорна ріка» (рис. 3) з серії «Розповіді про природу» накладом 100000 примірників (перекладач – Н. Перліна). Автор кілька років працював агентом з охорони природи на півночі Канади. Чорна ріка – місцева назва притоки річки Фрейзер, офіційна ж назва – Уест-Род.

Усі отримані знання про природу краю, він втілює у даній книзі, в якій представлені нариси про мисливські та риболовні експедиції («Безіменне озеро», «Брати по крові», «Книга про канадську тайгу», «М'якенькі лапки» та інші).

Вони демонструють цілісну картину природи Британської Колумбії. Валентин Захарченко створив цикл чорно-білих, тонко прописаних ілюстрацій, які доповнюють та розкривають суть кожного нарису та допомагають читачеві відчувати особливість даної місцевості, способу життя місцевих жителів, багатство природи (рис. 4).

Зокрема, були виконані рисунки до таких нарисів: «Зов», «Усе через цих котів...», «У країні назко», «Тоа-Тхаль-Кас», «Клич диких гусей», «Рибалка Мінні», «Великоносий», «Райдужна форель на озері Дивовижному», «Вверх по Товстому шляху», «Ведмежий край», «Клускойл», «Брати по крові», «Безіменне озеро», «Вниз по річці», «М'якенькі лапки», «Стрибухи з Бецеко», «Вечеря біля мосту».

У 2008 р. Валентин Захарченко був прийнятий до Національної спілки художників України. Став членом Живописної секції Одеської обласної організації Національної спілки художників України, яку на той момент очолював Анатолій Горбенко, Народний художник України [43; 47].

Одеська обласна організація Національної спілки художників України нараховує понад 280 членів, із них – понад 150 входять до секції живопису. Також працює секція графіки, секція скульптури, секція майстрів декоративно-прикладного мистецтва, секція монументального мистецтва та інші.

Художники, які представляють Одеську організацію, беруть участь у пленерах на Одещині та в інших областях України. Долучаються до фестивалів, конференцій, симпозіумів, провалять творчі зустрічі з художниками з багатьох країн світу.

Окрім цього, художники постійно беруть участь у колективних художніх виставках на міському, регіональному, всеукраїнському та міжнародному рівні.

Також, проводять персональні виставки своїх робіт. Після вступу до Національної спілки художників України Валентин Захарченко також активізував свою діяльність – провів низку персональних виставок в різних містах України.

А в 2012 р. фото «Останній день картини», створене Юрієм Литвиненком, на якому зображений Валентин Захарченко на тлі своєї роботи «Сліпці» (1978 р.), перемогло в конкурсі 90 робіт фотографів із м. Одеса «Світлина року» [66], (рис. 5).

Валентин Захарченко – талановита й скромна особистість водночас, тому уникає публічності та піару, що сповільнює процес популяризації його творів.

Мистецтво для нього не є засобом до популярності, а, в першу чергу, метою та стилем життя. Уникаючи активного громадського життя, Валентин Захарченко на сьогоднішній день продовжується займатись наставницько-педагогічною роботою, виховує нову генерацію українських художників.

РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ ВАЛЕНТИНА ЗАХАРЧЕНКА

2.1. Аналіз художнього стилю.

На сьогоднішній день майже відсутній мистецтвознавчий аналіз живописних творів Валентина Захарченка, які є невід'ємною складовою частиною українського образотворчого мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Він є художником із впізнаваною манерою написання картин, де поєднався високий рівень академічної художньої освіти, унікальний мистецький хист та вміння експериментувати у творчій праці.

Валентин Захарченко працює в техніці олійного живопису, створюючи станкові полотна, з тяжінням до монументальності. За жанровим спрямуванням, поділяються на пейзажі, натюрморти, твори релігійного жанру, сюжетні полотна, портрети [84; 85].

У художній манері Валентина Захарченка вдало поєдналися риси реалізму й імпресіонізму, а також – вплив його педагогів. Перш за все, це Валерій Гегамян. Однак, попри присутність багатьох складових, які мали вплив на його творчу особистість, художня мова Валентина має індивідуальний стиль та незалежність.

При цьому – розмаїття, що проявляється у відмінності, наприклад, його портретної творчості від пейзажної. В останній важливим компонентом є ліризм, що формує емоційне налаштування творів та колірне вирішення.

Олексій Жадейко зазначає: «Його стиль формувався не лише під впливом безпосередніх викладачів, а й під творами південноукраїнських художників. Імпресіонізм став орієнтиром, який завжди визначав манеру майстра. Варто підкреслити, що живописний стиль Захарченка в портретах чи предметних картинах принципово відрізняється від інструментів, які він використовує як художник-пейзажист...» [1].

Манері Валентина Захарченка притаманне поєднання об'ємного мазка, завдяки чому виникає відчуття простору, з загальною статикою роботи. Це можна побачити, наприклад у роботі «Абрикос цвіте» (полотно, олія; 100x100 см.; 1995 р.) (рис. 7).

Художник вміє створити ареол загадковості у своїх роботах завдяки специфіці колірних поєднань та вмінню проробити ірреальний ефект освітлення на картині. Графічно-композиційні прийоми Валентина Захарченка переважають над колористичними рішеннями. Для прикладу – робота «Місячна ніч», полотно, олія; 110x110 см.; 1996 р. (рис. 8).

Проаналізуємо детальніше особливості художньої манери на прикладі його пейзажів. Оскільки в роботі Валентина Захарченка особливе місце посідають саме вони. Він є знаним майстром форми й колориту в пейзажному жанрі, передачі особливої атмосфери.

Найбільш відомими роботами в жанрі пейзажу є наступні: «Тиша» (полотно, олія; 1990 р.), «Осінній етюд» (полотно, олія; 1995 р.), «Берег осінній» (полотно, олія; 2002 р.), «Тополя і море» (полотно, олія; 2005 р.).

Із одного боку, в пейзажах можна побачити мінливість та динамічність природи, а з іншого – статичність. Це формується за рахунок колориту та під впливом зображення оточуючого середовища. Ця властивість, притаманна природі, втілена в роботах Валентина Захарченка, твори якого сповнені відчуттям кольору та пропорції, статички й спокою, ритму й рівноваги водночас [49].

Це дуже помітно в одній із робіт – «Листопад» (полотно, олія; 100x100 см.; 2000 р.) (рис. 11). Тут за допомогою світло-коричневого, темно-коричневого, помаранчевого, жовтого кольорів на першому плані твору вдало переданий стан осінньої природи, що готується до зимового сну.

На другому плані зображена морська гладь блакитного кольору. Тут бачимо статичність зображення й, водночас, динамічність, що досягається завдяки застосуванню художником техніки структурного об'ємного мазка.

Вона дозволяє підсилити враження від споглядання осінньої пори, зображеної на картині: небо, густо затягнуте хмарами, оманливу тишу морської гладі, сліди від дощу та вітру, через що з дерев осипалось листя. Як бачимо, Валентин Захарченко, зафіксувавши мить у цьому та багатьох інших пейзажах, пише історію приморського міста, що поступово готується до зимового сну.

У картинах Валентина Захарченка важливу роль відіграє повітря, виступаючи обов'язковим інструментом, окремим сегментом у кожному й пейзажних творів. Саме повітря одним із «головних героїв» при сюжетному задумі й побудові композиції.

Це певною мірою пов'язано з тим, що Валентин Захарченко переважно зображає у своїх творах низьку лінію горизонту. Завдяки цьому ми бачимо в композиції багато світла, вона є надзвичайно повітряною, легкою, сповненою свіжості та чистоти. Це і є прояв ліризму.

Експериментує Валентин Захарченко й зі світлом, зображаючи найтендітніші зміни стану природи, палітру емоцій, зміну настрою природи. Наприклад, це можна помітити у зображенні заходу сонця або світанку, коли доволі важко впіймати (а художнику – передати) палітру сонячного світла.

Йому притаманне вміння впіймати цей настрій природи та успішно передати його на полотні. Це свідчить і про його великий пленерний досвід. При цьому, художник полюбляє такі мінливі стани природи, якими надзвичайно багата весняно-осіння пора. Завдяки вмілому застосуванню імпресіоністичних прийомів, Валентин Захарченко зображає їх у своїх творах.

Пейзажні живописні полотна художника сприймаються глядачем через ліричні відчуття: в образах природи Валентин Захарченко зазвичай віддає перевагу світлим, чистим кольорам, при цьому майже завжди уникаючи чіткого чорного кольору, вкрай рідко вдається до використання темних плям.

Пейзажний твір «Вечоріє» (полотно, олія; 150x140 см.; 2006 р.) (рис. 16) занурює глядача в спокій вечірньої пори. Виникає відчуття гармонійного єднання з природою та відсутність будь-яких подразників.

Гладь морської води, що видніється за густим гіллям, народжує свободу думок і спокій водночас. Наявність плавної заокругленої лінії горизонту робить цей пейзаж м'якшим, ніжнішим, дає глядачеві певне відчуття тепла й налаштовує на романтичний лад.

Поєднання контрастних кольорів у пейзажах можна побачити доволі рідко. У переважній більшості пейзажів, все-ж таки, спостерігається прояв ліризму. Зокрема, в творах «Абрикос цвіте» (полотно, олія; 100x100 см.; 1995 р.), «Місячна ніч» (полотно, олія; 110x110 см.; 1996 р.).

«Абрикос цвіте» (рис. 7) є досконалим втіленням ліричного світобачення Валентина Захарченка у зображенні весняної пори біля моря. У роботі багато світла, що додає їй особливого затишку й тепла. Абрикосовий цвіт виконаний узагальнено, у вигляді розмитих плям теракотово-коричнево-рожевого кольорів.

Ефект затишку посилюється килимом світло-зеленої трави, якою вкриті пагорби на першому плані картини. А також – світло-біло-блакитними переливами морської гряді. Особливої статичності роботі додає сонце, що ніби застигло над морською поверхнею.

Дуже цікаво в деяких роботах зображений горизонт, завдяки чому в складається враження оптичної ілюзії. Зокрема, в роботі «Берег осінній» (полотно, олія; 125x119 см.; 2002 р.) (рис. 12), глядач спостерігає заокруглену лінію горизонту.

Завдяки цьому в уяві малюється погляд на картину крізь оптичний пристрій – наприклад, об'єктив фотоапарата, підзорну трубу. Того ж ефекту Валентин Захарченко зумів досягти в роботах «Тополя й море» (полотно, олія; 100x100 см.; 2005 р.) (рис. 15), «Дві яхти» (полотно, олія; 77x75 см.; 2008 р.) (рис. 17).

Важливе місце у пейзажній творчості Валентина Захарченка належить саме морським пейзажам. Це закономірно, враховуючи те, що він навчався, розпочав та продовжує свій творчий та викладацький шлях в Одесі, морській столиці України.

Місто з початку свого заснування приваблювало художників своїм колоритом, багатством архітектурних та морських краєвидів. Багаторічне проживання в Одесі надихнули художника на творчість. Тому в різні періоди можна побачити морську тематику в роботах Валентина Захарченка («Вечоріє» (полотно, олія; 150x140 см.; 2006 р.) (рис. 16) та інші).

Для цих пейзажних мотивів Валентина Захарченка властиве застосування принципу програмності та символізму при зображенні морських образів. При цьому, зберігається реалістично впізнавана сюжетність. Це стосується, зокрема, роботи «На березі моря» (полотно, олія; 100x100 см.; 2000 р.) (рис. 10).

Художник експериментує з композиційним рішенням деяких своїх робіт. Для прикладу, в роботі «Берег осінній» (полотно, олія; 125x119 см.; 2002 р.) (рис. 12) присутня дуже низька лінія горизонту та зміщений вліво композиційний центр. Завдяки діагональній ритміці у глядача виникає враження панування неба, яке займає більше половини картини. Як протиставлення йому, зображені дерева, зігнуті силою морського вітру.

Художник часто створює свої картини в ескізному стилі. Подекуди, якщо завершальні мазки виконані в художній майстерні, в тій чи іншій роботі немає ретельно пропрацьованої вишуканості. Натомість, глядач бачить легкий морський пейзаж, в якому застигла мить морського краю.

При цьому, можна помітити, що художній твір є текстурованим, з густим штрихом пензля, з наявністю окремих колірних плям. У цьому вбачається деяка декоративність, що сприяє узагальненню образу та дозволяє уникнути ефекту, коли зображення ніби подрібнюється.

У роботі «Дві яхти» (полотно, олія; 77x75 см.; 2008 р.) (рис. 17) зображений берег моря, що складається з обривів та пологого морського берегу й безкрайнього простору моря.

На середньому плані, дещо лівіше центру картини, автор зобразив дві яхти. Немов невагомі, вони застигли скраю берегової лінії. Статики роботі додає й відсутність вітрил та великих морських хвиль. Вибраний Валентином Захарченком ракурс стирає межі між небом та морською гладдю. Одиноке дерево на передньому плані лише підсилює цей ефект, створюючи ілюзію, що над мальовничими береговими кручами розкинулась морська гладь.

Пейзажні полотна переважно великі за розміром. Завдяки такому поєднанню художньої манери й розміру картини, у глядача виникає враження дивовижної легкості й простору, властивої морським пейзажам.

Таким є сюжет роботи «Тополя й море» (полотно, олія; 100x100 см.; 2005 р.) (рис. 15) вписаний у правильну, доволі монументальну геометрію полотна, що сприяє ефекту гармонійності композиційної побудови. Композиція та колорит надають картині схожості з іншими роботами Валентина Захарченка, наприклад, із роботами «Дві яхти», «Вечоріє», «Весна».

При спогляданні роботи «Ніч над морем» (полотно, олія; 100x100 см.; 2002 р.) (рис. 13) у глядача складається враження певної магичності, сприяє до філософських роздумів. Це досягається завдяки застосуванню автором спектру кольорів, які формують стійкий ефект загадкової місячної ночі, що панує над берегом моря та морською гладдю.

А саме: різні відтінки синього, блакитного кольорів, у поєднанні з білим кольором. Це підсилюється зображенням листя дерева за допомогою поєднання рожевого, помаранчевого, червоного, бузкового кольорів. Усе це разом зі скошеною лінією горизонту та місячною доріжкою на морській воді формують в уяві глядача емоційну напругу.

Прозора повітряна перспектива та характерний для автора стиль зображення, наприклад, відблисків води, формує стійку асоціацію

художнього образу та глибини реального або фантастичного, що живе в уяві художника, світу.

На перший погляд, зображення є статичним та спокійним. Однак, при детальнішому аналізі, виникає розуміння, що це оманлива думка. Адже Валентин Захарченко за допомогою техніки крупного мазка, напруги кольорів та специфічного ракурсу, що ніби імітує погляд зверху (навіть – ефект польоту над зображуваною місцевістю), зумів досягти враження чарівності морського берега.

У поціновувача картини складається враження, що в цю нічну мить цілком можуть траплятись дивні речі, оживати казки чи легенди з їх фантастичними героями. Це все свідчить про гру художника з глядачем та вміння втілити її в життя за допомогою досконалого володіння художніми прийомами при побудові композиції.

У колористичній єдності морських пейзажів Валентина Захарченка передано відчуття особливості стану природи за будь-якої пори року, її гармонії. Характерною є робота «Дуб і море» (полотно, олія; 100x100 см.; 2005 р.) (рис. 14). Особливо – «Весна» (полотно, олія; 90x91 см.; 2010 р.) (рис. 18).

У цій роботі відчувається життя та справжній ритм природи півдня України у пору, коли природа прокинулася від зимового сну. Тут відчувається життя та справжній ритм весни. Аналізуючи картину, здається, ніби відчувається шелест листя дерев та рух трави від подихів вітру. Ще більшої динаміки додає птах у русі, що зображений на тлі неба. Яскраві зелені кольори на першому плані дещо контрастують із сіро-блакитною величчю неба й моря.

Аби більш уважно подивитись на цю особливість художнього стилю Валентина Захарченка, потрібно проаналізувати й картину «Дуб і море» (полотно, олія; 100x100 см.; 2005 р.) (рис. 14). Тут зображені типові краєвиди Одещини, в яких гармонійно поєднується краса моря й буйство квітів, трав і дерев.

На першому плані зображений розлогий дуб, який своєю могутньою статурою закриває море, що видніється на другому плані. Його листя залите сонцем, що перегукується з відблисками світла на воді та оксамиті трави й особливого південного ґрунту, в якому багато теплого глинисто-піщаного кольору.

У глядача від перегляду картини залишається умиротворене відчуття, наповнене спокоєм і тишею. Цей затишок природи рідного краю художник зумів передати за допомогою простих композиційних та колористичних рішень. Зелені трава й листя, блакить неба й моря викликають відчуття миру, безпеки та гармонії.

Картина «Берег осінній» (полотно, олія; 125x119 см.; 2002 р.) (рис. 12) більш експресивна, ніж деякі інші роботи художника. Відрізняється, в першу чергу, більш яскравим та сміливим колоритом. Гучні кольори приморської осені дуже натуралістичні. Суміш зелених та світло-коричневих, бежевих відтінків наштотує на спогади про теплу ранню осінь.

Також цікавим є вирішення вітряної погоди, зображеної художником у вигляді похилених дерев та яхти на середньому плані, що демонструють собою напрям вітру, що є доволі сильним, судячи з сюжетного задуму. Цікавим є зображення земного покриву – трави соковито-зеленого кольору, над якою поки-що не має влади осіння пора. А блакитний колір неба ніби підкреслює свіжість повітря, наповненого морським ароматом.

Найвідомішими зразками портретного живопису Валентина Захарченка є «Барабанщик» (полотно, олія; 1985 р.), «Портрет В. Петренко» (полотно, олія; 1985 р.), «Художник М. Залужний» (полотно, олія; 1992 р.) (рис. 6) та «Дівчина» (полотно, олія; 1998 р.) (рис. 9).

Портретний, сюжетний живопис Захарченка значно відрізняється манерою виконання від пейзажного, у якому переважає ліризм – компонент, що визначає емоційний стан, настрій, колористичне вирішення [76].

Проаналізуємо один із найвідоміших портретів його авторства – «Художник М. Залужний» (полотно, олія; 1992 р.) (рис. 6). На дану роботу варто поглянути з двох кутів зору.

По-перше, бачимо, як вдало Валентин Захарченко за допомогою художніх прийомів зобразив постать художника, який знаходиться на пленері, малюючи море (ймовірно, в осінню пору). У роботі багато світла та повітря, і в той же час – яскравих соковитих кольорів. Сонце стоїть в zenіті, а лінія горизонту при цьому умисно деформована, від чого складається враження безкрайності простору та гри уяви, зрілості образу.

Легкість кольорів тла, яким слугує оточуюча художника природа, контрастує з яскравою постаттю художника, його вбранням та засмагою. Однак, в цьому контрасті відсутній драматизм чи боротьба. Навпаки, виникає враження гармонійної єдності митця з довколишнім середовищем.

По-друге, глядач крізь погляд Валентина Захарченка немов заглиблюється в багатий світ переживань та емоцій не самого творця картини, а художника М. Залужного. Перебуваючи на пленері неподалік моря, він дихає з ним в унісон, замріяно насолоджуючись кожною миттю пленеру.

Плавність рухів говорить про обов'язкову неспішність творчого процесу під час пленеру, вміння ловити мить та не поспішати при цьому, що притаманно художникам. Легка посмішка свідчить про задоволення від цього неспішного процесу та успішну роботу.

Складається враження, що Валентин Захарченко немов крізь шпарину підглянув за своїм колегою по творчому цеху, спіймав його емоцію та зумів поділитись цим на полотні, не втративши при цьому неймовірно романтичний та ліричний настрій, в якому перебував у ту мить М. Залужний. Це говорить про талант Валентина Захарченка відчувати не лише природу, а й людину. Він вміло втілює плоди своєї тонкої психологічної спостережливості на полотні.

Як бачимо, портрети, створені ним, демонструють досконале володіння кольором і тонкощами малюнку, що підтверджує міцну академічну базу знань, здобуту під час навчання. У переважній більшості, портрети, як і пейзажі, є плернерними, демонструють високий рівень володіння прийомами повітряної перспективи, у них присутня багатоплановість.

Цікавим із цієї точки зору є твір «Дівчина», (полотно, олія; 1998 р.) (рис. 9). Тут чітко простежується три плани (дівчина-ряд предметів-третій план як тло), у яких об'днуючою рисою є застосування різних відтінків червоного кольору.

Це, попри статичність постаті дівчини, що сидить в довгій романтичній сукні, додає картині емоційного забарвлення. Але, при цьому, загальний настрій картини є життєрадісним. Це підсилюється й легкістю постаті дівчини, її молодістю й витонченою красою, досконалим овалом обличчя та довгим волоссям. Ймовірно, вона є скрипалькою, про що натякає художник, зобразивши на другому плані саме скрипку.

У сюжетних полотнах Валентина Захарченка, на відміну від переважної більшості пейзажів, палітра кольорів є іншою, більш насиченою, темною. Це роботи, які спонукають не до споглядання та спокою, а навпаки, змушують задуматись над вічними питаннями буття. Але, в той же час, манера художнього письма є такою ж, як і при створенні пейзажів чи портретів [78].

Найвідоміші сюжетні картини: «Сліпці» (полотно, олія; 300x400 см., 1978 р.), «Таємна вечеря» (1980 р.), «Барабанщик», (1985 р.). Серед сюжетних робіт найзначнішою, монументальною за формою й змістом, драматичною за своїм сюжетом та історією є робота «Сліпці». На темному тлі художник зобразив гурт знедолених калік в русі [1].

У художній творчості Валентина Захарченка прослідковується певна відмінність у роботах різного періоду. Ті з них, що належать до раннього періоду, є більш прозорими, повітряними та світлими по колориту. Роботи, створені пізніше, є більш різкими, контрастними. Художник все частіше звертається до використання локальних колірних плям та площинності.

Роботам, створеним Валентином Захарченком у 1990-х роках, притаманна манера художників імпресіонізму, присутні широкі фактурні мазки, повітряність та легкість кольору. Зокрема, це помітно в картині «Абрикос цвіте» (полотно, олія; 100x100 см.; 1995 р.) (рис. 7).

У полотнах, створених Валентином Захарченком у 2000-х роках, на зміну прозорості приходять щільність, кольори стають більш соковитими, яскравішими. Спостерігаємо різкіші контрасти – такі, як у роботі «Ніч над морем» (полотно, олія; 100x100 см.; 2002 р.) (рис. 13). Але так само спостерігається переважання колірної плями над малюнком – «Дуб і море» (полотно, олія; 100x100 см.; 2005 р.) [1; 79], (рис. 14.).

2.2. Атрибуція та реставрація творів Валентина Захарченка.

На сьогоднішній день атрибуція та реставрація творів образотворчого мистецтва є важливим напрямком діяльності українських науковців. Це стосується й творів українських художників сучасності, одним із найвідоміших серед яких є Валентин Захарченко.

Із 30 вересня по 12 жовтня 2019 р., автором в межах обраного фаху, була пройдена переддипломна практика на базі Громадської організації «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів».

Це унікальна платформа для здобуття цінних практичних знань для майбутніх фахівців зі спеціалізації «мистецтвознавець-експерт, фахівець галерейної справи», а також, популяризації художньої творчості митців. Заснована в 2018 році та об'єднує провідних фахівців різних спеціалізацій з багатьох регіонів України.

Метою засновників Громадської організації «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів» є консолідація фахівців України (мистецтвознавців, реставраторів, експертів, оцінювачів) у єдине вільне об'єднання, аналогів якому в Україні на сьогоднішній день не існує.

Це фахівці, для яких основною метою та роботою є збереження української культурної спадщини. Вони здійснюють контроль наступних важливих питань: автентичність, збереження, легальність права власності та легальність обороту культурних цінностей в українському просторі.

У всьому світі діяльність таких спільнот, як Громадська організація «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів» є усталеною нормою та необхідністю. Вони існують майже в усіх країнах з розвиненою державною політикою щодо збереження й популяризації культурних цінностей та успішно вирішують низку профільних питань.

Зберігаючи фактичну автономію, професіонали можуть оперативнo комунікувати в ході вирішення складних мультидисциплінарних задач. Це платформа, що об'єднує розрізнені й частково ізольовані професійні спільноти, дає їм можливість здійснювати обмін досвідом,

Одна з головних цілей Асоціації – оперативний та ефективний контакт зацікавленої особи з необхідним експертом. Наприклад, це є оцінювач, реставратор, мистецтвознавець-експерт, фахівець у галузі законодавства України щодо оцінки, експертизи, атрибуції культурних цінностей.

У даний час Громадська організація «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів» супроводжує ряд актуальних проектів:

- Центр експертизи, оцінки та реставрації – структурний підрозділ НАКККіМ;

- Міжнародний конкурс «Кращий художник/The best artist». Його головною метою є формування культурного іміджу України як провідної держави на європейській мапі, розвиток міжкультурних відносин, презентація кращих зразків українського та світового художнього мистецтва, підтримка й стимулювання до розвитку творчості художників в Україні та світі;

- Серія науково-популярних фільмів про художників України. Перші фільми, запущені в ротацію, розповідають про художників Олега Соколова і Валерія Гегамяна.

Під час проходження практики, автор долучився до проведення мистецтвознавчої атрибуції ряду картин, створених Валентином Захарченком. Серед них: «Жіночий портрет» (1974 р.); триптих «Сліпці» (1975 р.); «Художник М. Залужний» (1992 р.); «Осінній етюд» (1995 р.); «Дівчина» (1998 р.).

Також, у межах практики на базі Асоціації, автор долучився до організації науково-практичної конференції «Наукова атрибуція творів, експертиза та оцінка культурних цінностей». Вона відбулась 24 – 25 жовтня 2019 р. в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Під час конференції розглядались питання атрибуції й експертизи творів живопису, графіки та скульптури. Значна увага була привернута до питань атрибуції й експертизи творів декоративно-прикладного мистецтва.

Також, у відповідному руслі досліджувались матеріальні пам'ятки, історична зброя, рукописні книги й друковані видання, музичні інструменти, нумізматичні й фалеристичні колекції.

Під час конференції увагу культурологів, мистецтвознавців, викладачів та аспірантів, магістрів закладів профільної вищої освіти, працівників профільних установ автором даного дослідження було привернуто й до художньої творчості Валентина Захарченка, аналіз масштабної діяльності якого потребує введення в наукову площину.

Після проходження практики, автор у листопаді 2019 р. пройшов стажування на базі вищезначеного Центру експертизи, оцінки та реставрації культурних цінностей, який входить до структури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Основоположником та ініціатором створення Центру стала саме Громадська організація «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів».

Цей період став успішним кроком у дослідженні мистецького феномену Валентина Захарченка, адже дана платформа приділяє значну увагу його творчим здобуткам.

Метою діяльності Центру є:

- Організація та проведення наукових досліджень і отримання нових знань у галузі експертизи, оцінки, консервації та реставрації творів мистецтва, предметів колекціонування та культурних цінностей;

- Навчальна, просвітницька діяльність у галузі експертизи, оцінки, реставрації та консервації творів мистецтва, предметів колекціонування та культурних цінностей;

- Експертна, оціночна та реставраційна діяльність фахівців Центру, за зверненням фізичних та юридичних осіб [58].

Пріоритетними завданнями Центру експертизи, оцінки та реставрації культурних цінностей є організація, координування та проведення науково-аналітичної роботи, впровадження її результатів у площину оціночної, експертної та реставраційної діяльності. Реалізація науково-аналітичної роботи може бути здійснена на основі співпраці з іншими установами та організаціями.

Фахівці Центру успішно займаються організацією професійної освіти. Здійснюють координування та проведення фахових наукових семінарів, круглих столів, конференцій, симпозіумів, лекцій, майстер-класів, тренінгів у галузі мистецтвознавчої науки, експертизи, оцінки творів мистецтва, їх консервації та реставрації культурних цінностей.

Центр експертизи, оцінки та реставрації культурних цінностей «розробляє методики проведення експертиз, реставрації та оцінки творів мистецтва, предметів колекціонування та культурних цінностей, а також опрацьовує наукові методи аутентифікації об'єктів експертизи.

Забезпечує функціонування системи ідентифікації творів мистецтва, предметів колекціонування та культурних цінностей. Веде Реєстр експертних висновків.

Надає консультації та послуги з експертизи, оцінки та реставрації творів мистецтва, предметів колекціонування та культурних цінностей на замовлення юридичних чи фізичних осіб.

Здійснює консультативну та посередницьку діяльність, надає консалтингові послуги у сфері обігу творів мистецтва, предметів колекціонування та культурних цінностей. Рецензує акти експертизи, реставрації та звіти про оцінку» [58].

Фахівці Центру експертизи, оцінки та реставрації культурних цінностей провели переговори з представниками Громадської організації «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів» щодо реставрації художнього твору Валентина Захарченка «Сліпці» (полотно, олія; 300x400 см., 1978 р.) (рис. 5). До роботи був залучений і автор даного дослідження.

На сьогоднішній день фахівцями спільно ведеться розробка методів реставрації картини. У перспективі, після узгодження всіх необхідних організаційних та методологічних питань із Валентином Захарченком та його представниками, реставрацію даної картини буде здійснено.

Саме цей твір є знаковим для постаті Валентина Захарченка, адже лише після фактичного, хоч і вимушеного знищення полотна, художник став відомим у широких колах шанувальників образотворчого мистецтва (у тому числі, мистецтвознавців, журналістів). Адже до 2013 р. (рік знищення картини) інформація про Валентина Захарченка фактично була відсутня в українському культурно-мистецькому просторі.

У творі «Сліпці» художник на темному тлі зобразив гурт знедолених калік, які йдуть в різні сторони, не відчуваючи потрібного напрямку, натикаючись один на одного. Ця картина є трактуванням притчі з Біблії про сліпців, яку оспівав мовою живопису Пітер Брейгель Старший у 1568 р. в картині «Сліпі (Притча про сліпих).

Кожна з діючих осіб є втіленням вад людини. Це прояви жадібності, злості, брехливості, жорстокості, лицемірства. Саме вони роблять людину

«сліпою», не дають їй можливості побачити правильний шлях, а ведуть в нікуди.

У притчі говориться: «Якщо сліпий веде сліпого, то обидва впадуть в яму». Її сміст можна прочитати між рядків. Отже, сліпими є не ті, хто не може бачити світ очима, а ті, хто йдуть за іншими, сліпо їм вірячи.

Суть картини описав Олексій Жадейко: «Підтекст твору не відчутти важко, цей мотив став однією з улюблених повчальних історій ще з моменту використання його Брейгелем – притча про сліпих якомога більше підходить для смутних часів, наповнених брехнею і небезпекою загрузання у брехні, віддаляючись від істини» [1].

Валентин Захарченко тонко відчув силу цієї проблеми та розповів своє бачення цієї драматичної людської вади. Деякі з постатей зображені в картині Валентина Захарченка лежачи після падіння. Композиційне рішення посилює загальне відчуття неспокою. У роботі прослідковується хаотичний ритм, не об'єднаний художником певними напрямками. Художник застосував широкі пастозні мазки при створенні картини [1].

Задля підсилення ефекту драматизму та контрасту, в роботі присутній специфічний колорит, який відрізняє її від інших. «Сліпці» створені з умілим застосуванням контрасту кольорів. У палітрі другого плану та нижнього краю першого плану – темно-коричневий та чорний кольори. Вони слугують тлом для групи фігур, драматизму яким додає яскраво-червоний та синій кольори.

Довгий час картина зберігалась у майстерні Валентина Захарченка, що розташовувалась в аварійному будинку історичної частини міста, на вул. Новосельського в м. Одеса. Під час переїзду в 2013 р. в інше, більш пристосоване до художнього процесу приміщення, «Сліпці» неможливо було винести з будівлі без поділу на фрагменти, у зв'язку з тим, що її розмір становить 300х400 см.

Це не дозволив зробити ні розмір вікна, ні дверей, що й спричинило до знищення цілісності такого унікального твору, нетипового за сюжетом та гамою кольорів для Валентина Захарченка.

Не вдалось також зняти цілісно монументальне полотно з підрамника. Оскільки, при цьому неможливо було б уникнути пошкодження різних шарів фарби, вік якої нараховує кілька десятків років. Товщина пастозного шару – 3–4 см, який з віком скам'янів та під час демонтажу роботи почав обсипатись.

Внаслідок того, що не можна було й розширити віконний отвір для переміщення картини назовні, було прийнято рішення розділити полотно на 2 фрагменти за допомогою кутової шліфувальної машини, що й було здійснено. Після цього фрагменти «Сліпців» було перевезено до Одеського художнього училища ім. М.Б. Грекова.

Юрій Литвиненко зафіксував момент роздумів Валентина Захарченка на тлі створеного ним, ще поки цілісного полотна. Емоційне навантаження фотографії не залишилось поза увагою членів журі фотоконкурсу – у підсумку вона здобула Гран-прі. У підтвердження цих слів, можна зазначити, що саме після перемоги цього фото на конкурсі, посилилась увага суспільства до особистості Валентина Захарченка.

Олексій Жадейко пише про цю ситуацію: «...Популярність до нього почала приходити тільки в результаті втрати – відомою широкій публіці одна з його картин стала тільки завдяки тому, що була фактично знищена. Цей твір, напевно, можна назвати, «лаокоонічним». У творчому здобутку будь-якого художника є така робота, що вибивається з загального ладу, «сповідальна», якою він, на кшталт Лаокоона, намагається щось донести людям, але рідко буває почутим. У Захарченка таким твором стали «Сліпці». Саме з цією картиною пов'язаний трагізм приходу імені її творця на газетні смуги, в думки глядачів та на перо арт-критиків» [1].

Після комплексного вивчення фрагментів, на які було розрізано полотно, фахівці Центру та Асоціації було зроблено ряд висновків про стан

цього унікального зразка образотворчого мистецтва. На фрагментах картини наявні пилогрязеві нашарування, присутня деструкція полотна, відшарування шару фарби та ґрунту від основи.

На підставі проведеного аналізу стани картини, був зроблений висновок, що твір «Сліпці» потребує комплексних реставраційних заходів, спрямованих на запобігання руйнування живопису в майбутньому та на повернення йому цілісного експозиційного вигляду, з дотриманням під час процесу реставрації необхідних технологій, методів та рецептур.

Задля цього, з-поміж інших важливих комплексних реставраційних дій, розроблених спеціально для реставрації даного полотна, слід провести загальноприйняті в реставраційній практиці дії, із застосуванням необхідних реставраційних матеріалів та методик.

Перш за все, буде здійснено видалення нашарувань пилу з поверхні основи. Необхідно зміцнити шар фарби й ґрунту. А під час з'єднання в єдине ціле фрагментів полотна, варто провести реставраційні дії з поповнення втрат авторського ґрунту і шару фарби реставраційним ґрунтом.

Важливим кроком реставраторів стане розтяг уже цілісної роботи на підрамник та укріплення її по периметру. Наступний крок: зробити непомітною різницю у фактурі поверхні реставраційного ґрунту та живопису автора (імітуючи манеру Валентина Захарченка), адже це одразу демонструє тоновані ділянки.

Із цією метою фахівцями буде проведена робота зі здійснення імітації характерних особливостей авторського ґрунту на ділянці реставраційного ґрунту. Також, буде проведено тонування втрат шару фарби та покриття лицьової сторони картини.

Отже, драматична історія картини «Сліпці», написаної Валентином Захарченком, привернула значну увагу українського суспільства, всіх небайдужих до мистецтва. Особливо – науковців, серед яких – мистецтвознавці-експерти, фахівці галерейної та музейної справи та реставратори.

Тож, майбутні реставраційні роботи, які будуть здійснені фахівцями Центру експертизи, оцінки та реставрації культурних цінностей спільно з представниками Громадської організації «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів», дозволять набути «Сліпцям» первісного вигляду, стануть іще однією значною подією в українському мистецькому світі.

РОЗДІЛ 3. ВИСТАВКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАЛЕНТИНА ЗАХАРЧЕНКА

3.1. Персональні виставкові проекти та участь у колективних виставках.

Валентин Захарченко розпочав свою виставкову діяльність у 1974 р., долучившись до колективних виставок різного рівня. Із того часу брав участь у колективних виставкових проектах різних років, також неодноразово проводив персональні проекти, які здобули велику популярність серед шанувальників живопису в різних містах України.

Досліджуючи дану тему, слід відзначити, що активізація персональної виставкової діяльності співпадає по часу з вступом Валентина Захарченка до Національної спілки художників України, що стало поштовхом для більш активної демонстрації своєї творчості [76]. Персональні виставкові проекти Валентина Захарченка є важливим набутком його творчої, духовної, громадсько-виховної діяльності.

Нижче проаналізуємо часовий зріз, обмежений 2007 – 2009 рр. На даному прикладі продемонструємо динамічну діяльність Валентина Захарченка у виставковому руслі.

Зокрема, у 2007 та 2008 рр. в Одесі відбулось кілька персональних виставкових проекти з презентації його художньої творчості:

- Персональна виставка «Ліричний експромт», галерея NT-Art (рис. 19 – 21) [17].
- Персональна виставка в Одеській міській раді [46];
- Виставка в Галереї «Сади Перемоги». Відкрита в 2007 р., дана інституція працює в кількох напрямках, підтримуючи як відомих художників, так і митців-початківців. Фахівці галереї сформували також колекцію картин одеських художників II половини ХХ ст. Тут, зокрема, представлена творчість Олександра Ацманчука, Юрія Єгорова, Аркадія Русіна, Олега

Ломкіна, Альбіна Гавдзинського, Володимира Стрельникова Олександра Токарева [18].

Твори Валентина Захарченка під час кожної з вищевказаних приваблювали тисячі глядачів. Адже втілили в собі оспівування природи України (особливо, південного регіону), були закликом до лірично-філософських роздумів.

На прикладі виставки «Ліричний експромт» проаналізуємо глибину концепції виставкової діяльності Валентина Захарченка. Даний проект протягом місяця, з 1 серпня по 1 вересня 2008 р. презентував на широкий загал творчий доробок художника за багато років, продемонстрував досконалу художню майстерність відомого одеського митця.

Увазі відвідувачів було представлено експозицію понад 15 великих за розміром та монументальних за суттю картин. Це серія пейзажів, натюрмортів, портретів. Дана виставка є підтвердженням вміння художника реалізовувати себе в різних жанрах, при цьому, бути впізнаваним у кожному з них. Виставка користувалась великою популярністю серед одеситів та гостей міста [13].

Галерея NT-Art, де відбувся вищезгаданий виставковий проект, заснована в 2006 р. Із того часу перебуває в колі лідерів щодо формування іміджу сучасного українського образотворчого мистецтва в загальнокультурному та ринковому середовищі.

Діяльність галереї ґрунтується на основних напрямках розвитку сучасного арт-ринку. Основний акцент виставкової та збиральницької діяльності галереї NT-Art зроблено на презентації надбань Одеської школи живопису, починаючи з II половини XX століття [17].

Особливий акцент зроблений на популяризації на різних рівнях творчості одеських нонконформістів. Приділяється увага й молодим художникам-початківцям, які лише напрацьовують своє ім'я в сучасному українському арт-просторі.

Галерея з часу створення напрацювала значний авторитет на українському й світовому арт-ринку. Фахівці інституції активно співпрацюють з музеями сучасного мистецтва та колекціонерами в Україні та за кордоном.

Окрім виставкової діяльності, ведеться й фондова робота. У колекції галереї представлено понад 2000 творів живописних та графічних творів, з II половини XX ст. й дотепер.

У збірці галереї присутні картини Юрія Єгорова, Володимира Литвиненка, Альбіна Гавдзинського, Олександра Ройтбурда, Василя Рябченка, Костянтина Ломикіна, Миколи Шелюто, Сергія Лозовського, Петра Нагуляка, Дмитра Тронова, Ольги Котової, Сергія Ликова.

Окремо слід згадати про унікальну колекцію робіт одеських художників-нонконформістів. Тут представлена творчість Валерія Басанця, Олександра Ануфрієва, Станіслава Сичова, Валентина Хруща, Володимира Цюпка, Людмили Яструб, Василя Сада, Володимира Стрельнікова, Руслана Макоєва, Олега Волошинова, Віктора Маринюка, Олександра Стовбура, Сергія Савченка [17].

Тож, проведення виставки картин Валентина Захарченка свідчить про високу оцінку його творчості в мистецькому середовищі м. Одеси та України в цілому.

У 2008 р. Валентин Захарченко долучився до таких Всеукраїнських колективних художніх виставок:

- Виставка, присвячена 70-річчю Національної спілки художників України, заснованої в 1938 р.;
- Виставка, присвячена Дню Незалежності України;
- Виставка «Живописна Україна»;
- Виставка до Дня художника.

У тому ж році Валентин Захарченко взяв участь в художніх виставках м. Одеси та Одеської обл.:

- Виставка до Дня міста Одеса, організована в Музеї сучасного мистецтва Одеси;

- Виставка художніх творів викладачів ВНКЗ «Одеський художній коледж імені М.Б. Грекова»;

- Виставка до Дня художника.

2009 р. для Валентина Захарченка був означений циклом виставок, які були проведені в різних містах України. Даний виставковий тур є втіленням у життя проекту «Моя любов» (рис. 22), який Валентин Захарченко реалізував спільно з Іриною Гусюк, своєю ученицею.

Художниця в 2001 р. закінчила ВНКЗ «Одеське художнє училище ім. М.Б. Грекова», де й розпочала викладацьку роботу в 2007 р.

Нижче наведено перелік міст, у яких відбулись виставки в межах циклу «Моя любов» [81; 82]:

- м. Донецьк;
- м. Володимир-Волинський Волинської обл. (рис. 23);
- м. Івано-Франківськ;
- м. Луцьк;
- м. Умань Черкаської обл.;
- м. Южне Одеської обл.

У 2010 р. виставка з цього циклу відбулась у м. Чорноморськ Одеської обл.

Художня творчість Валентина Захарченка високо цінується колекціонерами в Україні та за кородоном. Високий рівень майстерності не залишився поза увагою й музейних установ.

Зокрема, роботи Валентина Захарченка зберігаються в фондах Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна [36], представлені у збірці Об'єднаного меморіального музею Ю.О. Гагаріна, що знаходиться в м. Гагарін Смоленської обл., Росія [44].

Роботи також представлені в збірці Вищого Навчального Комунального Закладу «Одеський художній коледж імені М.Б. Грекова», де на даний час працює художник.

3.2. Педагогічна діяльність, внесок у розвиток академічної художньої освіти України.

Реалізувавши себе як художник, Валентин Захарченко успішно працює в іншому напрямку – викладацькому, йому притаманний дар педагога з художнього фаху, що підсилений багаторічним досвідом у відповідній освітній сфері.

Досліджуючи педагогічний метод Валентина Захарченка, його становлення, слід у першу чергу згадати, що, перейнявши цінний досвід із фаху під час навчання у видатних художників та педагогів (серед яких – Валерій Гегамян), Валентин Захарченко і на даний час продовжує розвивати й вдосконалювати педагогічні здобутки у сфері української художньої освіти.

Після завершення навчання, в 1972 р. Валентин Захарченко залишився викладати в Одеському державному педагогічному інституті імені К. Д. Ушинського (на сьогоднішній день – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського) такі провідні дисципліни для майбутніх художників та педагогів даного фаху, як рисунок, живопис, композицію.

Така ситуація була винятковою, адже Валентин Захарченко залишився працювати на кафедрі, одразу після завершення навчання тут. Це доволі непростий, але бажаний шлях для багатьох випускників художніх вищих навчальних закладів, які мріють поєднати шлях художника та викладача [80].

Його творчі здібності та педагогічний потенціал не залишилися непоміченими фахівцями навчального закладу. У підсумку, Міністерством освіти Української РСР Валентину Захарченку був наданий дозвіл на

викладання. Він почав передавати студентам знання з основ живопису та композиції.

Олексій Жадейко пише щодо цього: «Залишитись працювати в almaty – шлях, одночасно й найскладніший, і найбажаніших для випускників, які бачать себе й далі в сфері не лише живопису, але й педагогіки. З одного боку, це дуже важко, оскільки ВУЗ, який закінчує художник, завжди буде пам'ятати його ще учнем... З іншого боку, випускник, як ніхто інший, знає творчу кухню свого інституту, його специфіку, відповідно, йому буде легше вводити в мистецтво наступну генерацію, пристосовуватись до цього світу самому та адаптувати до нього інших. Цим і займався на кафедрі живопису В. Захарченко багато років» [1].

Аналізуючи історію Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, слід зазначити, що за час його існування підготовлено для України, країн ближнього та далекого зарубіжжя майже 100 тисяч вчителів. Серед них понад 2000 стали відмінниками та заслуженими працівниками української освіти, науки, мистецтва, культури, спорту [80].

На сайті вищого навчального закладу зазначено: «Художньо-графічний факультет розміщується в стінах старовинної дворянської садиби в тихому центрі міста на розі вулиць Старопортофранківської та Пастера. З перших же кроків по його коридорах, оздоблених роботами студентів та викладачів, відчувається вишукана атмосфера творчості та мистецтва» [80]. Це свідчить про повагу до творчої праці студентів та викладачів, любов до своєї справи та ведення діалогу між ними.

На даний час художньо-графічний факультет веде підготовку фахівців за кількома спеціальностями. Це «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» денної та заочної форми навчання, рівня «бакалавр».

Здобувають студенти й середню освіту за спеціальністю «Образотворче мистецтво», навчаючись на денній, вечірній й заочній формах навчання,

опановують спеціальність «Трудове навчання й технології», також перебуваючи на денній та заочній формах навчання.

Викладаючи в даному навчальному закладі, Валентин Захарченко із часом став одним із провідних педагогів академічної художньої освіти для сотень студентів. Він успішно займався цією відповідальною справою майже 20 років.

Його випускники після завершення навчання займали посади вчителів образотворчого й декоративно-ужиткового мистецтва, етики й естетики у школах, професійно-технічних училищах тощо.

Працювали й завідувачами профільних гуртків та художніх секцій. Були бажаними фахівцями у школах мистецтв, дитячих художніх школах по всій Україні та за її межами. Деякі з них після здобуття додаткової освіти працевлаштувались у вищих навчальних закладах Одеси, Києва, Харкова, Львова та інших міст.

Із метою популяризації багатопрофільної діяльності факультету, якому присвятив багато років життя Валентин Захарченко, в 2015 р. було проведено виставку під назвою «50 років художньо-графічного факультету ПНПУ імені К.Д. Ушинського».

Враховуючи внесок художника у виховання кількох поколінь майбутніх вчителів, митців, у статті про цей проект почесне місце посіло й ім'я Валентина Захарченка.

Виставка презентувала доробок понад 60 випускників та викладачів факультету цього знаменитого вищого навчального закладу. Її було проведено в стінах Одеського музею західного і східного мистецтва. Виставка входила до кола заходів, приурочених святкуванню 50-річчя художньо-графічного факультету Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського [55].

Куратором цього масштабного виставкового проекту стала Ольга Тарасенко, доктор мистецтвознавства, яка впоралась із складним завданням – сформувала цілісну концепцію та експозицію, що уособила довгий шлях

факультету, гармонійно презентувала твори шанованих викладачів та їх студентів, що згодом стали відомими українськими художниками.

Виставка відобразила й досягнення одеської школи живопису означуваного періоду. Творчість художників-викладачів є знаковою не лише для навчального закладу, а й для мистецького життя м. Одеси. Зокрема, Віктора Єфіменка, Адольфа Лози, Валентина Філіпенка, Ореста Слешинського.

У репортажі про виставку розповідається: «Серед художників, які є випускниками, викладали, або нині є викладачами цієї установи, Лука Басанець, Зінаїда Борисюк, Юрій Валюк, Анатолій і Святослав Горбенки, Валентин Захарченко, Тетяна Іщенко, Володимир Кабаченко, Раїса Кобзаренко-Кореньок, Олександр Коваль, Олександр Кара, Ольга Котова, Світлана Крижевська, Наталя Лоза, Сергій Лозовський, Олексій Малик, Володимир Межевчук, Петро Нагуляк, Олег Недошитко, Наталя Пахомова-Власова, Олександр Письмиченко, Есфір Серпіонова та ін. Вони працюють в області малярства, графіки, скульптури та декоративного мистецтва» [55].

Згадано й про жанрове спрямування експозиції: «...Домінує реалістичне спрямування – це та традиційна південна, споглядальна школа, що виросла на пленеризмі, і яка, поряд з досягненнями одеського авангарду, творить сучасне обличчя мистецької Одеси, дає міцну професійну школу і виховує смаки нашої молоді [55].

У 1990 р. Валентин Захарченко зайняв посаду викладача у знаменитому на весь світ навчальному закладі мистецького спрямування – ВНКЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова», де працює й на сьогоднішній день [65]. Валентин Захарченко є викладачем старшої категорії.

Історія цього унікального, відомого у всьому світі навчального закладу розпочалась у 1865 р., коли відкрилась Одеська малювальна школа. У 1885 р. при Школі було засновано Загальноосвітнє Училище Першого розряду, тут не було вікових обмежень для вихованців.

У 1899 р. Школу було перейменовано на Художнє училище Суспільства Образотворчих мистецтв в Одесі, яким почала опікуватись Імператорська Академія мистецтв у Санкт-Петербурзі та Міністерство Імператорського двору.

У 1909 р., заклад знову мусив змінити назву, на честь опікуна отримавши почесне Ім'я Великого князя Володимира Олександровича художнє училище Одеського Суспільства образотворчих мистецтв [12].

У 1917 р. училище було реорганізовано спершу у «Вільні художні майстерні», потім отримало назву Державні виробничі майстерні, згодом Вищого художнього училища. У 1924 р. перейменовано в Політехнікум образотворчих мистецтв. Тут освіту здобували майбутні художники-монументалісти, поліграфісти, майстри станкового живопису.

У 1930 р. училище отримало назву Одеського художнього інституту. Проте, таким він був недовгий період часу: вже в 1934 р. знову повернув назву училища. У роки Великої Вітчизняної Війни училище працювало без упину, отримало назву Академії.

У післявоєнний період перейменовується на Одеське художнє училище, повернувши собі попередній статус. Уже в 1965 р. йому було присвоєно ім'я М. Б. Грекова (1882 – 1934 рр.), відомого художника радянського періоду, який свого часу закінчив Одеську малювальну школу. Це відбулося з нагоди 100-сторіччя від дня заснування. Отже, в підсумку заклад отримав назву Одеського державного училища ім. М. Б. Грекова.

У 1997 р. Постановою Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення вищих професійно-технічних навчальних закладів», навчальний заклад під назвою ОГХУ ім. М.Б. Грекова почав працювати в якості Одеського художньо-театрального училища ім. М. Б. Грекова. Тут функціонують художньо-педагогічне, театрально-художнє відділення та відділення народно-художньої творчості. У 2007 р. йому була повернута самостійність і колишній статус [12].

На офіційному сайті навчального закладу зазначено: «Сьогодні ОХУ ім. М. Б. Грекова – відомий в Україні й за її межами унікальний навчальний заклад. Викладацький колектив ОХУ – це висококваліфіковані фахівці, 22 з яких – члени Національного Союзу художників України, серед них є заслужені художники України.

Їхня творчість відома не тільки в Україні, але й за кордоном. 37 з 62 викладачів мають вищу категорію, 4 викладачі – ступінь кандидата наук. ОХУ ім. М. Б. Грекова готує молодих фахівців з базовим вищим утворенням за фахом образотворче й декоративно-прикладне мистецтво й 4 спеціалізаціями: живопис, скульптура, художнє оформлення, художнє декорування середовища. Із 2008 року відповідно до програм Міністерства науки й утворення України художнє училище перейшло на 4-річний курс навчання» [12].

Випускники Училища після його закінчення вступають до провідних мистецьких вищих навчальних закладів України – Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури (м. Київ), Харківської державної академії дизайну й мистецтв, Львівської національної академії мистецтв та ін. Випускники стають успішними художниками, викладачами профільних начальних закладів в Україні та далеко за її межами. Вони, окрім викладацької, проводять і активну виставково-плернерну роботу.

На сьогоднішній день Училище є навчальним закладом I рівня акредитації. Підготовка фахівців в Училищі відбувається за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Молодший спеціаліст» за спеціальністю «Образотворче мистецтво». Основною формою здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» є денна (стаціонарна) форма навчання. Сюди вступають після здобуття середньої освіти в школі.

Випускники художньо-педагогічного відділу училища досконало вивчають такі техніки: живопис аквареллю, гуашшю, техніку олійного живопису тощо. Отримують і фундаментальні знання з основ рисунку та композиції, відкривають для себе різноманітні методи викладання фаху.

Викладацьку діяльність провадять педагоги з визначними здобутками в мистецькому просторі України й світу [32].

Серед випускників є дуже багато відомих українських художників, які відомі своєю незалежністю, нестандартністю художнього мислення, активною позицією в мистецькому світі, що свідчить про наявність свободи вияву художньої мови. У той же час, вони ревно беруть традиції обраної професії. Це значною мірою, заслуга викладачів, серед яких – Валентин Захарченко, якого дуже поважають колеги та студенти.

Усе зріле життя Валентин Захарченко займається вихованням молодого покоління художників та майбутніх педагогів. Він вміло поєднує навчальний процес та особисту творчу роботу в майстерні й на пленерах. Він володіє професійно сформованою методикою школи одеських художників. У своїй педагогічній роботі Валентин Захарченко поєднує її з педагогічними прийомами й особистим мистецьким потенціалом.

Валентин Захарченко поважає природний хист до мистецтва кожного зі своїх студентів, але, при цьому, завжди підкреслює важливість опанування пластику теоретичних та практичних знань. Це теорія та історія українського та світового мистецтва, основи композиції й рисунку, кольорознавство, пластична анатомія та інші.

У педагогічній роботі Валентин Захарченко дотримується наступних форм освітнього процесу, що здійснюються в училищі: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів, навчальна підготовка, контрольні заходи. Серед видів навчальних занять, які він практикує – лекції, практичні вправи, цикл семінарів, заняття комбінованого типу та консультації [52].

Це дуже важливо, адже, аби оволодіти живописною майстерністю, студенти повинні не лише мати природний хист до цього, а й щодня відшліфовувати його на практиці, під вмілим педагогічним керівництвом. Окрім цього, складний процес народження художньої творчості потребує й всебічної інтелектуальної розвиненості, високодуховності, сили волі та

цілеспрямованості, жертовності та стійкої суспільного-громадянської позиції.

Тому праця викладача художнього фаху вимагає не тільки наявності великого багажу академічних знань, а й загальнолюдських високоморальних якостей, знань із психології особистості, сили духу і високого рівня авторитету, щоб вести за собою студентів, буди для них прикладом для наслідування.

Перед будь-яким викладачем навчального закладу художнього спрямування щодня постають завдання, які потрібно вирішувати. Одне з них – вміння поєднувати високий рівень дисципліни й вимогливості під час перебування у діалозі, взаєморозуміння зі студентом, аби останній цілком довіряв своєму наставнику.

Отже – бути для студента авторитетом під час навчального процесу, оскільки саме студенти художніх навчальних закладів знаходяться в прямій залежності від особистості самого педагога. Останній має дуже великий вплив на пошук і подальше формування власного художнього стилю в студента, що є визначальною подією в творчій біографії будь-якого молодого митця.

Педагог-художник повинен щодня вдосконалювати не лише свій викладацький хист, а й має працювати як митець, аби передати свій і теоретичний, і практичний досвід. Тобто, повинен щодня навчатись сам, не відриваючись від творчої праці над теоретико-методичним матеріалом.

Згідно з численними відгуками, Валентину Захарченку притаманний саме такий унікальний таланти художника-педагога. Він підкріплений такими якостями особистості, як високий рівень особистої культури, освіченість, висока працездатність, вміння відчувати внутрішній світ та характер людини, сила волі, щирість, уважність до студентів, професійна вимогливість, тактовність. Завдяки цьому Валентин Захарченко має значний авторитет серед колег, студентів та їх батьків.

Для прикладу, Поліна Гусюк, мати Ірини Гусюк, однієї з найвідоміших учениць Валенина Захарченка, зазначає: «Нашій доньці дуже пощастило, що вона зустріла таку людину, такого Вчителя, який побачив у ній художника. Саме це відіграло велику роль у здобутті її успіхів. Ми вклоняємося перед ним» [56].

Під час навчального процесу художник формує у студентів системний та аналітичний підхід до творчого процесу, що є дуже важливим у житті художника, є запорукою його успіху. Окрім цього, прививає студентам повагу до традицій українського та світового образотворчого мистецтва, водночас – спонукає до розвитку в них критичного мислення, здатності аналізувати процеси, що відбуваються в мистецькому світі [69].

У своїй педагогічній практиці Валентин Захарченко опирається на методику з детального вивчення конструкції природи, застосування лінійного малюнка під час моделювання форми.

Важливу роль при цьому відводить практичним консультаціям, рекомендаціям під час роботи в навчальній майстерні під час роботи студентів над академічною постановкою. Валентин Захарченко значну увагу приділяє якості підготовки студентів у навчальному закладі, опанування ними знань із пластичної анатомії тощо.

За роки успішної науково-педагогічної праці Валентин Захарченко виховав покоління художників, які на сьогоднішній день успішно працюють як в Україні, так і за її межами. Зокрема, він є наставником відомих нині художників, серед яких – Сергій Лозовський, Ірина Гусюк, Петро Нагуляк, Андрій Герасим'юк. Варто детальніше ознайомитись із їх творчим шляхом.

Сергій Лозовський – відомий український живописець та графік, продовжувач традицій одеської живописної школи. Народився в 1962 р. У 1984 р. випустився з художньо-графічного факультету Одеського державного педагогічного інституту імені К.Д. Ушинського, де на той час викладав Валентин Захарченко. Із 1985 р. Сергій Лозовський працює там же [64].

У 1986 р. розпочав активну виставкову діяльність. У 2000 р. Сергій Лозовський став членом Національної спілки художників України. Організував та провів цикл персональних виставкових проєктів, зокрема, в 1999, 2000, 2008, 2015 рр.

Особливо слід відзначити персональні виставки в Білгород-Дністровському краєзнавчому музеї (м. Білгород-Дністровський Одеської обл., 2000 р.), Одеському музеї західного і східного мистецтва (м. Одеса, 2008 р.), Арт-галереї «Трикутник» (м. Одеса, 2015 р.).

У 2008 р. здобув звання Заслуженого художника України. Роботам Сергія Лозовського притаманні ліризм, камерність, тонке колористичне і світлотіньове розроблення середовищ.

Найвідоміші з них: «Пробудження» (1993 р.); «У сонячному промінні» (1997 р.); «Відпочинок» (1997 р.); «Спокій» (1997 р.); «Лиманчик» (1999 р.); «Покровський собор» (1999 р.); «Подвір'я на Базарній» (2000 р.); «Подвір'я на Молдаванці» (2004 р.); «Гурзуф весняний» (2007 р.); «Ранок в Блакитній бухті» (2007 р.); «Старий баркас» (2011 р.); «Ранок» (2012 р.); «Горішок» (2013 р.).

Роботи Сергія Лозовського зберігаються, зокрема, в Міському Центрі сучасного мистецтва і культури ім. А. І. Куїнджі (м. Маріуполь Донецької обл.) та багатьох приватних збірках в Україні, Ізраїлі, Німеччині, США, Росії, Франції.

Ірина Гусюк – учениця та колега Валентина Захарченка. Працює в жанрі станкового реалістичного живопису. Народилась у 1980 р. У 2001 р. закінчила ВНКЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова», де й працює з 2007 р. викладачем живопису, малюнку й композиції [57].

Також веде успішну діяльність у сфері дизайну. У 2008 р. перемогла у Всеукраїнському конкурсі «Мальовнича Україна». Тоді ж провела першу персональну виставку, яка відбулась в Одеському музеї західного та східного мистецтва.

Активна учасниця міських, обласних, всеукраїнських виставкових проектів. Зокрема, в 2019 р. провела персональну виставку-інтерв'ю «Коментарі». Цей проект прийняв Одеський муніципальний музей особистих колекцій ім. А. В. Блещунова.

Долучається й до міжнародних художніх пленерів та виставок: у 2009 р. презентувала свою творчість у м. Пулави та м. Корш (Польща); у 2010 р. – на міжнародній виставці ART Week (м. Москва, Росія); у 2012 р. – на Міжнародній виставці Salon des Refuses та виставці українського мистецтва в Союзі українців (м. Лондон, Великобританія) [58].

Є автором циклу колективних проектів, які реалізувала спільно з колегами та студентами. За словами художниці, її учителем, наставником в училищі та в житті є саме Валентин Захарченко.

Петро Нагуляк – знаний український художник-живописець, аквареліст. Народився в 1965 р. Виставкову діяльність розпочав у 1986 р. У 1989 р. закінчив художньо-графічний факультет Одеського державного педагогічного інституту імені К.Д. Ушинського. Виставкову діяльність розпочав у 1986 р.

Організував та провів цикл персональних виставок у 2012 – 2015 рр. [63]. Зокрема, в 2012 р. відбулась персональна виставка «Свіжий подих весни» в Музеї образотворчих мистецтв ім. А. Білого (м. Іллічівськ Одеської обл.). у 2015 р. було проведено персональну виставку його творів у галереї «Єлисаветград» (м. Кропивницький).

У 2003 р. Петро Нагуляк став членом Національної спілки художників України. У 2015 р. здобув звання Заслуженого художника України. Займається викладацькою діяльністю на художньо-графічному факультеті Національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, викладаючи живопис.

Петро Нагуляк володіє тонким відчуттям кольору та вмінням komponувати й вирішувати колористичні задачі, тонко відчуває різноманітні стани природи.

Найвідоміші художні твори: «Троянди» (1998 р.); «Весна» (1999 р.); «Соняшники» (1999 р.); «Сад, що цвіте» (2004 р.), «Гурзуф. Весна» (2006 р.), «Літній полудень» (2008 р.); «Маки» (2009 р.), «Натюрморт із динею» (2014 р.), «Квіти в саду» (2016 р.); «Іриси і троянди» (2016 р.).

Картини Петра Нагуляка зберігаються в фондах Одеського художнього музею та в багатьох приватних збірках в Україні, Канаді, Німеччині, Росії, США.

Андрій Герасим'юк – відомий в Україні та світі художник, працює в техніці акварелі, яку вважає надзвичайно вдалою площиною для експериментів. Народився в 1970 р. У 1992 р. закінчив ВНКЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова», у тому ж році розпочав виставкову діяльність.

Значний вплив на формування індивідуальної художньої манери Андрія Герасим'юка мало життя в Одесі як приморському місці з багатим художнім життям.

У 2008 р. увійшов до Національної спілки художників України. Активний учасник всеукраїнських та міжнародних мистецьких проєктів[54]. Долучився до понад 45 колективних виставок. Організував та провів 12 персональних виставок своїх робіт.

Найважливіші серед них: IV Міжнародна Бієнале «Артмост-акварель 2007» (м. Санкт-Петербург, Росія, 2007 р.); II Міжнародна Бієнале акварелі «Water+Colour 2009» (м. Мінськ, Білорусь, 2009 р.); «Акварель XXI століття» (м. Лондон, Великобританія, 2009 р.); персональна виставка в Музеї західного і східного мистецтва (м. Одеса, 2010 р.); IV Міжнародна Бієнале акварелі «Water+Colour 2013» (м. Полоцьк, Білорусь, 2013 р.).

Роботи художника зберігаються в приватних колекціях у Болгарії, Німеччині, Польщі, США, Туреччині, Україні та інших країнах. Також, у збірках «Deutschebank» (м. Берлін, Німеччина), мерії міста Барселона (Іспанія), Посольства Ізраїлю в Україні (м. Київ), Штабі Військово-морського

флоту США (м. Атланта), Морського транспортного банку (м. Одеса), «Фінбанку» (м. Одеса), Банку «Південний» (м. Одеса) [54].

Відомі твори Андрія Герасим'юка: «Субота» (2010 р.), «Сонячногірський маяк» (2010 р.), «Тисяча монет» (2007 р.), «На побачення» (2008 р.), «Печиво» (2009 р.), «Ранок в Лемоне» (2012 р.).

Окрім викладацької діяльності в училищі, Валентин Захарченко долучається й до соціально-мистецьких проєктів, які підтримують майбутні покоління художників та популяризують, в тому числі, й образотворче мистецтво. Зокрема – долучається до оцінювання конкурсних проєктів для дітей різного віку.

17 травня 2019 р. Головним територіальним управлінням юстиції в Одеській області, яке підтримала Координаційна рада молодих юристів, було проведено регіональну частину Всеукраїнського конкурсу шкільних малюнків «Я маю право!» (15 квітня – 19 травня 2019 р.), присвячений Дню захисту дітей (рис. 24).

Конкурс започаткований задля розвитку морально-етичних якостей дітей та підлітків, сформування в них позитивного образу права як державного інституту, виховання почуття важливості прав дитини. Окрім цього, соціальної підтримки талановитої учнівської молоді, сприяння їх самореалізації та творчому розвитку, залучення молодого покоління українців до важливих напрямків соціальної діяльності.

На конкурс приймалися малюнки формату А-4, створені в довільній техніці графіки чи живопису, за використанням (на вибір) олівців, фломастерів, фарб, авторської техніки, комп'ютерної графіки та ін.

Організаторами конкурсу були виокремлені номінації в наступних категоріях: молодша група (індивідуальна робота (малюнки)); молодша група (колективна робота (малюнки)); середня група (індивідуальна робота (малюнки)); середня група (колективна робота (малюнки)); старша група (індивідуальна робота (малюнки)); старша група (колективна робота

(малюнки)); старша група (індивідуальна робота (міні-комікси)); старша група (індивідуальна робота («меми»).

Щодо вікових категорій, то молодша група – діти віком від 6 до 10 років. Середня група – діти віком від 10 до 14 років. Старша група – від 14 до 18 років.

Для підведення підсумків конкурсу в Одесі був сформований спеціальний Експертний комітет на чолі з начальником Головного територіального управління юстиції в Одеській області Русланом Сауляком,

Членами комітету, до складу якого увійшов і Валентин Захарченко, було обрано найкращі роботи, із-поміж 250 малюнків від школярів із Одеси та Одеської області.

Отже, аналізуючи викладацьку діяльність Валентина Захарченка, можна зробити висновок, що його педагогічна діяльність ґрунтується на популяризації академічних традицій вітчизняної художньої школи II половини ХХ століття, на уважному ставленні до особистостей студентів, індивідуальний підхід педагога до кожного з них.

Високий педагогічний рівень Валентина Захарченка обумовлений багаторічним практичним досвідом у галузі художньої освіти.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеної роботи здійснено дослідження джерельної бази, що стосується аналізу творчості Валентина Захарченка. Виявлено, що її значення для сучасного українського мистецтва є малодослідженим.

У першому розділі здійснено характеристику мистецького середовища України II половини XX – початку XXI століття. Особливий акцент зроблено на мистецькому житті Одеси в означуваний період, оскільки саме тут навчався та до сьогодні працює митець.

Розглянуто період становлення Валентина Захарченка як художника. Із адміністративно-географічної, етнографічної та культурно-мистецької точки зору проаналізовано середовище, в якому він розпочав свій творчий шлях у ранньому дитинстві – с. Ялцівка Малинського р-ну Житомирської обл. Дана територія, згідно етнографічного районування України, належить до Житомирського Полісся та має багату етно-культурну спадщину.

Досліджено період його студентських років, починаючи з 1968 р. Розкрито етапи розвитку навчального закладу, в якому художник здобував освіту – Одеського державного педагогічного інституту імені К.Д. Ушинського, крізь призму розвитку художньої освіти в тогочасній УРСР.

Виявлено вплив художників-педагогів на формування художника в період приїзду до м. Одеси на навчання. Із цією метою окреслено біографію й особливості художньої творчості Валерія Гегамяна, Миколи Морозова, Олександра Ацманчука, Юрія Єгорова, виокремлено їх знакові твори.

У другому розділі розкрито тему художньої творчості Валентина Захарченка. Зокрема, проаналізовано особливості художньої манери Валентина Захарченка.

У результаті роботи визначено наявність жанрового різноманіття діяльності художника. Розглянуто пейзажний живопис (як домінуючий жанр), портретний живопис, сюжетні картини, виконані ним протягом

значного періоду. Виходячи з цього, проведений порівняльний аналіз робіт різних періодів.

Особлива увага була приділена аналізу особливостей композиційної побудови та колористики. У результаті цього виявлено, що Валентин Захарченко тяжіє до ліризму – компоненту, що визначає емоційний стан, настроїв, колористичне вирішення, експериментує з горизонтом, світлом та повітрям. Манері Валентина Захарченка притаманне поєднання об'ємного мазка, завдяки чому виникає відчуття простору, з загальною статикою роботи.

Значну увагу приділено атрибуції окремих робіт художника. Розглянуто питання організації процесу реставрації одного з найвідоміших творів Валентина Захарченка – «Сліпці», створеної в 1978 р. та розділеної на кілька фрагментів у 2013 р.

У перспективі, її буде відреставровано фахівцями Центру експертизи, оцінки та реставрації культурних цінностей спільно з представниками Громадської організації «Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів». Акцентовано увагу на тому, що на сьогоднішній день ведеться розробка методики реставрації роботи «Сліпці». Проаналізовано специфіку діяльності Центру й Асоціації, окреслено її основні напрямки.

У третьому розділі проведена робота з систематизації різних видів виставкової діяльності Валентина Захарченка, окреслені основні її напрямки. Зібрані дані про наймасштабніші виставкові проекти, спрямовані на популяризацію його творчості. Особливу увагу приділено періоду між 2007 та 2009 рр., на який припадає пік виставкової активності художника.

У цьому ж розділі розкрито характер педагогічної діяльності художника, проаналізовано особливість діяльності, історію та структуру навчальних закладів, у яких Валентин Захарченко розкрив свій потенціал викладача.

Це Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, в якому працював із 1972 р. та ВНКЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова», де викладає з 1990 р.

На основі аналізу зібраних матеріалів визначено, що Валентин Захарченко в процесі педагогічної роботи застосовує метод індивідуального підходу до студентів, надає великого значення важливості академічних художніх знань, є вимогливим та уважним до студентів. Досліджено творчі біографії його найвідоміших учнів.

Виявлено, що педагогічний метод Валентина Захарченка являє собою синтез продовження методики його вчителів та власних педагогічних напрацювань, завдяки чому було ним виховано кілька поколінь відомих на сьогоднішній день в Україні та світі художників.

На прикладі характеристики творчого шляху його випускників – Ірини Гусюк, Сергія Лозовського, Петра Нагуляка, Андрія Герасим'юка – продемонстровано його успішну педагогічну діяльність, завдяки якій українська мистецька спільнота поповнилась успішними художниками.

Усе вищеперераховане дозволяє переконливо стверджувати, що Валентин Захарченко посідає надзвичайно важливе місце в українському мистецькому світі завдяки своєму художньому таланту, особливій художній манері, масштабу педагогічного впливу на кілька поколінь українських художників.

Значення та масштаб творчості Валентина Захарченка в мистецтві України ХХ – ХХІ ст. недостатньо висвітлено в мистецтвознавчій науці, проте заслуговує на належне вивчення та популяризацію.

Це, перш за все – мистецтвознавчий аналіз та демонстрація на широкий загал якомога більшої творів Валентина Захарченка. Отже, систематизація даних про художній стиль Валентина Захарченка, його художню мову, жанрове спрямування тощо.

Адже на даний час кількість робіт, відомих поціновувачам образотворчого мистецтва, є незначною. У перспективі, варто здійснити

видання каталогу художніх творів, в якому інформація буде відповідним чином представлена та, без сумніву, становитиме значний інтерес для українського мистецтвознавства.

Можливими напрямками продовження дослідження є подальша систематизація його виставкової діяльності, розкриття питання його внеску в художню академічну освіту, виявлення та апробація нових напрямків популяризації його діяльності, адже особистість цього митця є ключовою для розвитку української культури та мистецтва.

Отже, в майбутньому необхідно збагачувати їх необхідними матеріалами, продовжувати справу дослідження творчих та педагогічних надбань Валентина Захарченка – знакового художника, чий творчий шлях розпочався в II половині ХХ й триває на даний час.

Список використаних джерел:

1. Zhadeiko A. Laocoon of the painting: torns of the creatuve way of odassa painter Valentin Zakharchenko. Danish Scientific Journal №18, 2018. P.10-15.
2. Афанасьев В. Українське радянське мистецтво 1960-1980-х років. К: Мистецтво, 1984. 223 с. іл.
3. Басанець В. Одеська школа сьогодні В. Басанець, О. Савицька. Образотворче мистецтво. 2004, № 3. С. 59-61.
4. Бебеля І. Квартирные выставки. Одесса, 1975-1979: [каталог выставки 3-24 марта 2013г.] текст В. Асриев, Е. Терещенко, Е. Голубовский ; Думчук Gallery, NT-ArtGallery. О: 2013. 35 с.
5. Біографія Валентина Захарченка URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=15834 (дата звернення: 30.11.2019).
6. Біографія Валентина Захарченка. URL: https://sorealizm.com.ua/gallery/art_ist/zaharchenko-va-1949?fbclid=IwAR1CjbjldimXo9J_PbmHn9kka110_Jxwf_sG_zttKfUJFR7t7vfYn1aCR985PE (дата звернення: 22.11.2019).
7. Біографія Валентина Захарченка. URL: https://artchive.ru/artists/41433~Valentin_A_Zakharchenko (дата звернення: 02.12.2019).
8. Боева С. Ю. Основні тенденції розвитку образотворчого мистецтва в сучасній Україні. Сторінки історії. 2013. Вип. 36.
9. Букач В. М. З історії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Керівники: Біографічний словник. О: ПНПУ, 2018. С. 33-34.
10. Букач В. М. Історія Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського в особах: Біографічний довідник. О: ПДПУ, 2005. С. 9-10.
11. Валентин Захарченко про Валерія Гегамяна. Офіційний сайт «Худкомбинат». URL: <http://hudcombinat.com/2016/07/27/%D0%BE%>

- D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D1%86%D0%B5%D0%BB%D1%8C/ (дата звернення: 23.11.2019).
12. Вищий навчальний заклад «Одеський художній коледж імені М.Б. Грекова». Офіційний сайт URL: <http://www.grekovka.com.ua/> (дата звернення: 07.12.2019).
 13. Відкриття виставки «Ліричний експромт» URL: <http://nt-art.net/project/valentinzaharchenkoliricheskiiekspromt-2-2/> (дата звернення: 27.11.2019).
 14. Власов В. Г. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства: в 10 т. СПб: Азбука-классика, 2007. Т. VI . 592 с.
 15. Волков Н. Н. Композиция в живописи. М. : Искусство, 1977. С. 363.
 16. Волков Н. Н. Цвет в живописи. М. : Искусство, 1965. С. 214.
 17. Галерея NT-Art. Офіційний сайт URL: <http://nt-art.net/ru/> (дата звернення: 29.11.2019).
 18. Галерея «Сади Перемоги». Офіційний сайт URL: <http://sadyrobedy.od.ua/gallery/> (дата звернення: 08.12.2019).
 19. Гегамян В. А. Аукціонний дім «Корнерс». URL: <http://korners.kiev.ua/painter/11878/> (дата звернення: 16.11.2019).
 20. Гуляєва О. В. Художньо-стилістичні доміанти культурних процесів на Півдні України в 1960-1980-х роках [Текст] : дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства (доктор філософії). Спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Гуляєва Ольга Володимирівна; Мін-во освіти і науки України. НАКККіМ, 2018. 256 с. Бібліогр. С. 179-205. Додат. С. 206-256.
 21. Декерменджи Н. К Истории Одесского художественного училища. Одесское художественно-театральное училище им. М. Б. Грекова. История и современность. О: Негоциант, 2005. 100 с. С. 8-12.
 22. Денисов Я.Я., Макарчук О.Г. Українська та зарубіжна культура: Навч-метод. посібник. Л: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2004. С. 20-24.

23. Жадейко О. Художня творчість Валентина Захарченка. Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей. Матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 24 – 25 жовтня 2019 р. /Ред. кол.: В. Г. Чернець (голова), В. В. Карпов (відп. ред.) та ін. К: НАКККіМ, Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів, 2019. С. 188-189
24. Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: українська теоретична думка ХХ століття антологія. упоряд. Р. М. Яців; Львів. нац. акад. мистецтв, Ін-т народознавства НАН України. Л: 2012. Ч. 1. 231 с.; Ч. 2. 832 с.
25. Історія Українського Мистецтва у 5 т./ Під. ред. Г. Скрипник, К.: НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2007. Т.5. Мистецтво ХХ століття. 1048 с.
26. Кара-Васильєва Т. Історія мистецтва ХХ століття: концепція, нові підходи й оцінки. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Зб. наук. пр. К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2007. Вип. 7. С. 53-64.
27. Котляр М. 75-річчя Одеського художнього училища Образотворче мистецтво, 1940. № 3 (березень). С. 15-21.
28. Котова О. Мистецький нонконформізм Одеси 1960–1980-х. Сучасне мистецтво, 2013. Вип. 9. С. 55-60.
29. Котова О. Культуротворчі інтенції українського мистецького нонконформізму в світовому контексті 60-80-х рр. ХХ ст. Вісник ХДАДМ, 2016. №2. С. 72-74.
30. Котова О. Нонконформізм в образотворчому мистецтві Одеси як явище культури 60–80-х років ХХ століття: дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвозн. спец. 26.00.01. О: Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2008. 192 с.
31. Лобановський Б. Український живопис в лабетах перебудов. «Реалізм та соціалістичний реалізм в українському живопису радянського часу.

- Історія. Колекція. Експеримент». Матеріали наукової конференції. 3 березня 1999 року. К, 1998. С. 70.
- 32.Луговий Михайло. Вступна стаття. Одеське художньо-театральне училище ім. М. Б. Грекова. Історія і сучасність. О: Негоціант, 2005. 100 с.
- 33.Медведєва Л. Історіографія нонконформізму в українському образотворчому мистецтві 60-х рр. ХХ ст. Мистецтвознавчі записки, 2002. Вип. 1 (2). 104 с.
- 34.Медвідь Л. Нонконформізм як явище культури 60-х років. Сучасність література, наука, мистецтво, суспільне життя. 2002. № 12. С. 132-139.
- 35.Меднікова Г. С. Український андеграунд (мистецтво 60-х – початку 80-х років)Українська і зарубіжна культура ХХ століття, навч. посібник. К: Знання, 2002. С. 115-173.
- 36.Миколаївський обласний художній музей ім. В. В. Верещагіна. Офіційний сайт URL: <https://vereschagin.com.ua/uk/pro-muzej/kolekcz/10-zhivopis.html>. (дата звернення: 22.11.2019).
- 37.Мистецтво незалежної України: Навч. посіб. За ред. Анучина Л.В.Х.: СПДФО Ізрайлев Є.М., 2007. 84 с.
- 38.Мистецтво Одеси в колекції Михайла Кнобеля: альбом. авт. проекту М. З. Кнобель; ред.-упоряд. М. З. Кнобель, М. М. Маричевська ; літ. ред. А. М. Маричевська, А. С. Глушак. Л: ПТВФ «Афіша», 2002. 192 с.
- 39.Мистецтвознавці України : довідник (1991–2010).М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника», Ін-т мистец., Каф. дизайну і теорії мистец.; упоряд. І. Я. Матоліч. К: Приорітети, 2014. 124 с.
- 40.Михайленко В. Є. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формоутворення) :навч. посіб. В. Є. Михайленко, М. І. Яковлев. 2-е вид. К : Каравела, 2008. 304 с.
- 41.Мочалов Л. В. Пространство мира и пространство картины : Очерки о языке живописи.М. : Советский художник, 1983. 375 с.

42. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст./ Редкол.: В. Сидоренко, К: Інтертехнологія, 2006. Кн.2. 656 с.
43. Національна спілка художників України. Офіційний сайт URL: <https://nuau1938.wixsite.com/nuau> (дата звернення: 04.12.2019).
44. Об'єднаний меморіальний музей Ю.О. Гагаріна (м. Гагарін, Російська Федерація). Офіційний сайт URL: <http://www.gagarinm.ru/> (дата звернення: 08.12.2019).
45. Образотворче мистецтво.о видання Національної спілки художників України. Гол. ред.О. Федорук, 2009. № 1. 150 с.
46. Одеська міська рада. Офіційний сайт URL: <https://omr.gov.ua/ua/city/> (дата звернення: 09.12.2019).
47. Одеська обласна організації Національної спілки художників України. Офіційний сайт URL: https://nshu-od.at.ua/index/chleni_spilki/0-8 (дата звернення: 04.12.2019).
48. Основи художньої культури. В 2-х ч. За ред. В.О. Лозовського. Х.: Основи, 1997.
49. Островський В. Валентин Захарченко біографія та інформація URL: https://artchive.ru/artists/41433~Valentin_A_Zakharchenko (дата звернення: 20.10.2019).
50. Островський В. Захарченко Валентин Андрійович. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=15834 (дата звернення: 01.11.2019).
51. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського Офіційний сайт URL: <https://pdpu.edu.ua/fakulteti/16-khudozhno-grafichnij-fakultet-institut-mistetstv> (дата звернення: 29.11.2019).
52. Пічкур М. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва (на матеріалі композиції). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

- за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти».К, 2000. – 20 с.
- 53.Подобедова О. О природе книжной иллюстрации. М: Советский художник, 1973. 335 с. іл.
- 54.Про Андрія Герасим'юка, учня Валентина Захарченка. URL: <http://vikna.odessa.od.ua/gallery/?author=44> (дата звернення: 28.11.2019).
55. Про виставку «50 років художньо-графічного факультету ПНПУ імені К.Д. Ушинського». URL: <http://odnb.odessa.ua/blogs/kherson/42/> (дата звернення: 17.01.2020).
- 56.Про Ірину Гусюк, ученицю Валентина Захарченка. URL: <http://mistovechirne.in.ua/neobhidno-schob-v-ukrajini-yak-v-evropi-i-ssha-tsinuvaly-talanty/> (дата звернення: 28.11.2019).
- 57.Про Ірину Гусюк, ученицю Валентина Захарченка. URL: http://afisha.guru.ua/event-1384-vystavka_kommentarii/ (дата звернення: 19.01.2020).
- 58.Про Центр експертизи, оцінки та реставрації культурних цінностей. URL: https://nakkkim.edu.ua/instituti/institut-praktichnoji-kulturologiji-ta-art-menedzhmentu/tsentr-ekspertizi-kulturnikh-tsinnostej/ (дата звернення: 28.11.2019).
- 59.Про Олександра Ацманчука. URL: https://socrealizm.com.ua/gallery/artist/ats_manchuk-ar-1923 (дата звернення: 06.12.2019).
- 60.Про Олександра Ацманчука. URL: <http://odessa-memory.info/index.php?id=9> (дата звернення: 06.12.2019).
- 61.Про Валерія Гегамяна. URL: https://valeriygeghamyan.com/uk (дата звернення: 06.12.2019).
- 62.Про Валерія Гегамяна. URL: <http://archive.li/aIAJj> (дата звернення: 11.12.2019).
- 63.Про Петра Нагуляка, учня Валентина Захарченка. URL: <http://art-diamonds.com.ua/artists/nagulyak-puotr/> (дата звернення: 28.11.2019).

64. Про Сергія Лозовського, учня Валентина Захарченка. URL: [http://esu.com.ua /search_articles.php?id=56286](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=56286) (дата звернення: 28.11.2019).
65. Про творчість Валентина Захарченка URL: [http://art-diamonds.com.ua /artists/zaharchenko-valentin/](http://art-diamonds.com.ua/artists/zaharchenko-valentin/) (дата звернення: 19.10.2019).
66. Про художній твір «Сліпці» URL: <https://dumskaya.net/news/snimkom-goda-v-odesse-priznana-predsmertnaya-fot-023791/> (дата звернення: 28.11.2019).
67. Про Юрія Єгорова. URL: [http://odessa-memory.info/index .php?id=128](http://odessa-memory.info/index.php?id=128). (дата звернення: 06.12.2019).
68. Про Юрія Єгорова. URL: https://artchive.ru/news/1315~Za_cho_my_ljubim_Egorova_10_faktov_o_khudozhnike_i_vystavke (дата звернення: 06.12.2019).
69. Проблеми сучасної освіти : наук.-допоміж. бібліогр. покажч. Вип. 1/2 (5/6) Укр. інж.-пед. акад. ; уклад. Н. Л. Панасенко, С. В. Карпенко ; наук. консультант Л. В. Штефан ; наук. ред. Н. М. Ніколаєнко. Х: УПА, 2014. 128 с.
70. Савченко В. В. Одеський нонконформізм 1960-1980-х років. URL: <http://liberte.onu.edu.ua/info/iskusstvo> (дата звернення: 09.12. 2019).
71. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань. Розвиток візуального мистецтва України ХХ – ХХІ століття / Віктор Сидоренко. К: ВХ, 2008. 187 с. іл.
72. Склярєнко Г. Українське мистецтво другої половини ХХ століття: регіональні проблеми і загальний контекст (частина перша). Студії мистецтвознавчі. К.: ІМФЕ НАН України, 2009. № 1(25). С. 67-78.
73. Соловійова Ю. О., Мкртічян О. А. Українське мистецтво в історичному вимірі. Навчально-методичний посібник. Х: Точка, 2017. 89 с.
74. Станко В. Н. Історія Одеси. Колектив авторів. Голов. ред. В. Н. Станко. О: Друк, 2002. 560 с. іл.

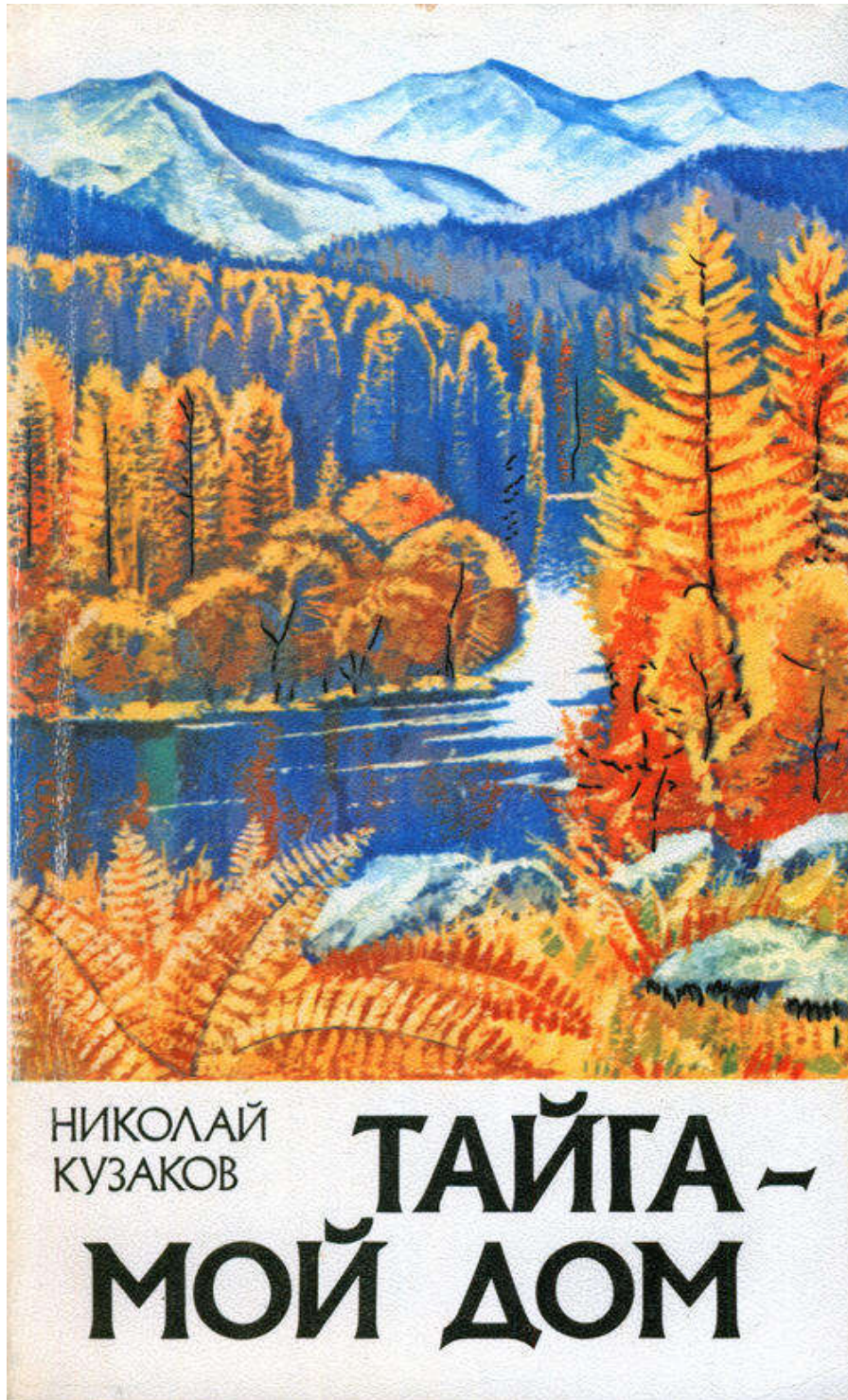
75. Стіліануді О. М.: матеріали до словника «Художники Радянської України», кінець 1940-х –1950-ті рр. автори : Б. Бутник-Сіверський, З. Лашкул, В. Ткаченко ; техн. ред. Т. Радзієвська. Архів відділу образотворчого мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (далі ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ).
76. Творча біографія Валентина Захарченка URL: <https://librusec.pro/a/136733> (дата звернення: 28.11.2019).
77. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Р. М. Вечірко та ін К: КНЕУ, 2003. С. 49-69.
78. Художні твори Валентина Захарченка. URL: <http://www.artlib.ru/?id=11&fp=2&uid=19705> (дата звернення: 22.11.2019).
79. Художні твори Валентина Захарченка. URL: <https://l-art.kiev.ua/ru/collection/dve-yahty-zakharchenko-valentyn-andreiovych-1844> (дата звернення: 28.11.2019).
80. Художньо-графічний факультет Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Офіційний сайт URL: <https://pdpu.edu.ua/pro-khudozhno-grafichnij-fakultet.html> (дата звернення: 21.11.2019).
81. Цикл виставок «Моя любов» Електронний ресурс URL: <https://odessa.web2ua.com/vystavka-kommentarii-iriny-gusjuk-v-dome-blewupova/> (дата звернення: 26.11.2019).
82. Цикл виставок «Моя любов». Електронний ресурс URL: https://www.volart.com.ua/ukr09/iryna_husjuk_valentyn_zakharchenko/ (дата звернення: 28.11.2019).
83. Черный квадрат над Черным морем: Материалы к истории авангардного искусства Одессы XX века. О: ОГНБ им. М. Горького, 2001. С.171-229.

- 84.Щербина В. Г. Композиційні вправи як засіб управлінням розвитком творчих здібностей студентів художньо-графічного факультету.Кривий Ріг:Октан-принт, 1998. 90 с.
- 85.Щербина В. Г. Формування і розвиток ідейного задуму в композиції та етапитворчого процесу. Педагогіка вищої середньої школи : зб. наук. праць. № 16. – Спеціальний випуск: Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології), 2006 Частина 2 .редкол. : В. К. Буряк (гол. ред.) та ін. – Кривий Ріг: КДПУ, 2006. С. 304-316.
- 86.Яремків М. Композиція: творчі основи зображення: навч. посіб. Т: Підручники і посібники. 2009. 112 с.
- 87.Ятченко Ю. М. Значення рисунка в системі «художньої» освіти Українська академія мистецтва. Вип. 1. К, 1999. С. 27.

ДОДАТКИ

Рис. 1. Фотопортрет Валентина Захарченка. Автор невідомий

НИКОЛАЙ
КУЗАКОВ

ТАЙГА - МОЙ ДОМ

Рис. 2. Обкладинка книги Миколи Кузакова
«Тайга – мій дім»
(м. Москва, видавництво «Думка», 1977 р.),
ілюстрації до якої створив Валентин Захарченко

Рис. 3. Обкладинка книги Уільяма Хіллена «Чорна ріка»,
(м. Москва, видавництво «Думка», 1979 р.),
ілюстрації до якої створив Валентин Захарченко

Рис. 4. Ілюстрація з книги Миколи Кузакова «Тайга – мій дім»
(м. Москва, видавництво «Думка», 1977 р.),
ілюстрації до якої створив Валентин Захарченко

Рис. 5. Художне фото «Останній день картини»,
автор – Юрій Литвиненко, 2012 р.

Рис. 6. «Художник М. Залужний» (полотно, олія; 1992 р.)

Рис. 7. «Абрикос цвіте» (полотно, олія; 100х100 см.; 1995 р.)

Рис. 8. «Місячна ніч» (полотно, олія; 110х110 см.; 1996 р.)

Рис. 9. «Дівчина», (полотно, олія; 1998 р.)

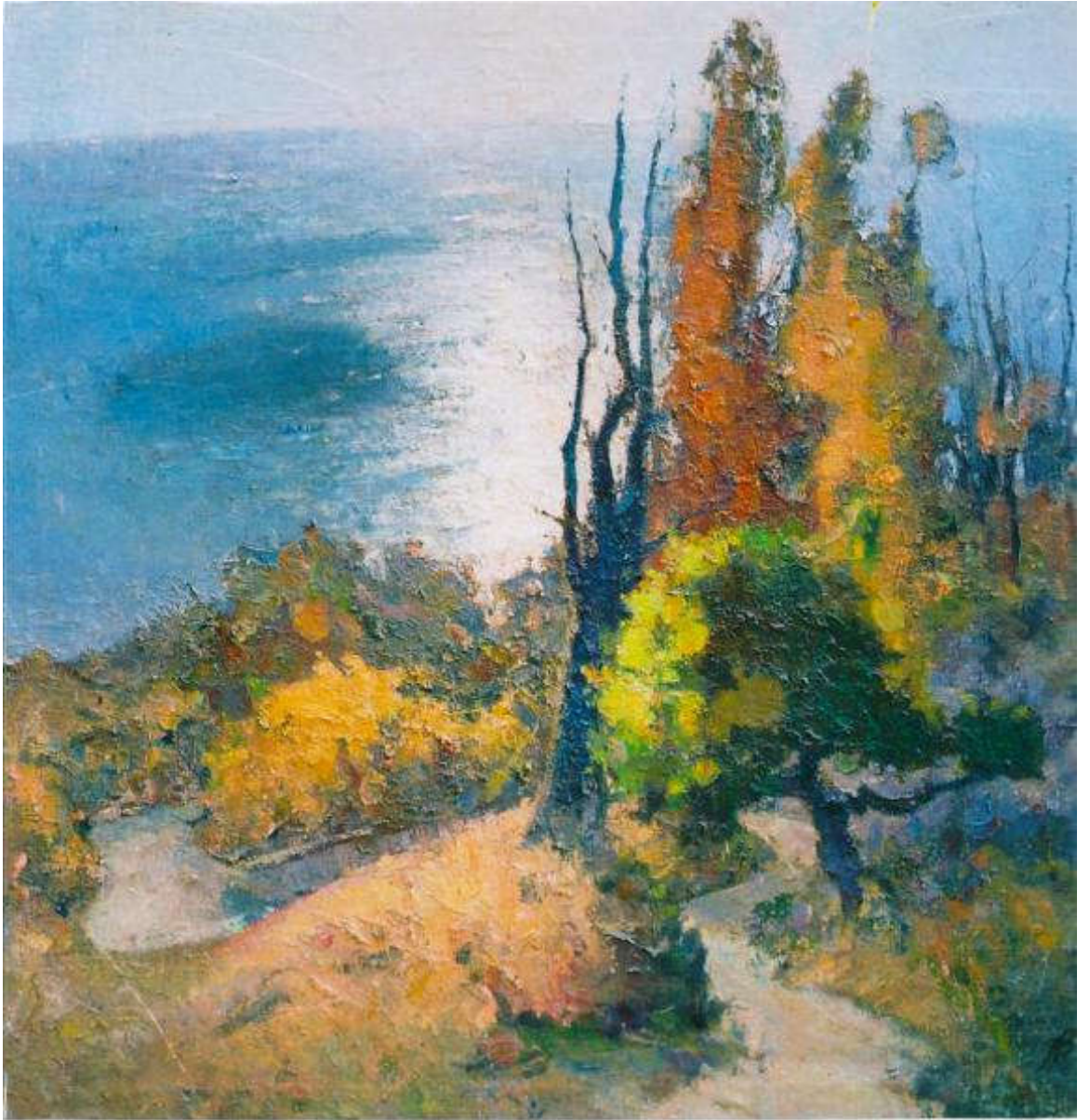

Рис. 10. «На березі моря» (полотно, олія; 100х100 см.; 2000 р.)

Рис. 11. «Листопад» (полотно, олія; 100x100 см.; 2000 р.)

Рис. 12. «Берег осінній» (полотно, олія; 125x119 см.; 2002 р.)

Рис. 13. «Ніч над морем» (полотно, олія; 100x100 см.; 2002 р.)

Рис. 14. «Дуб і море» (полотно, олія; 100х100 см.; 2005 р.)

Рис. 15. «Тополя й море» (полотно, олія; 100х100 см.; 2005 р.)

Рис. 16. «Вечоріє» (полотно, олія; 150x140 см.; 2006 р.)

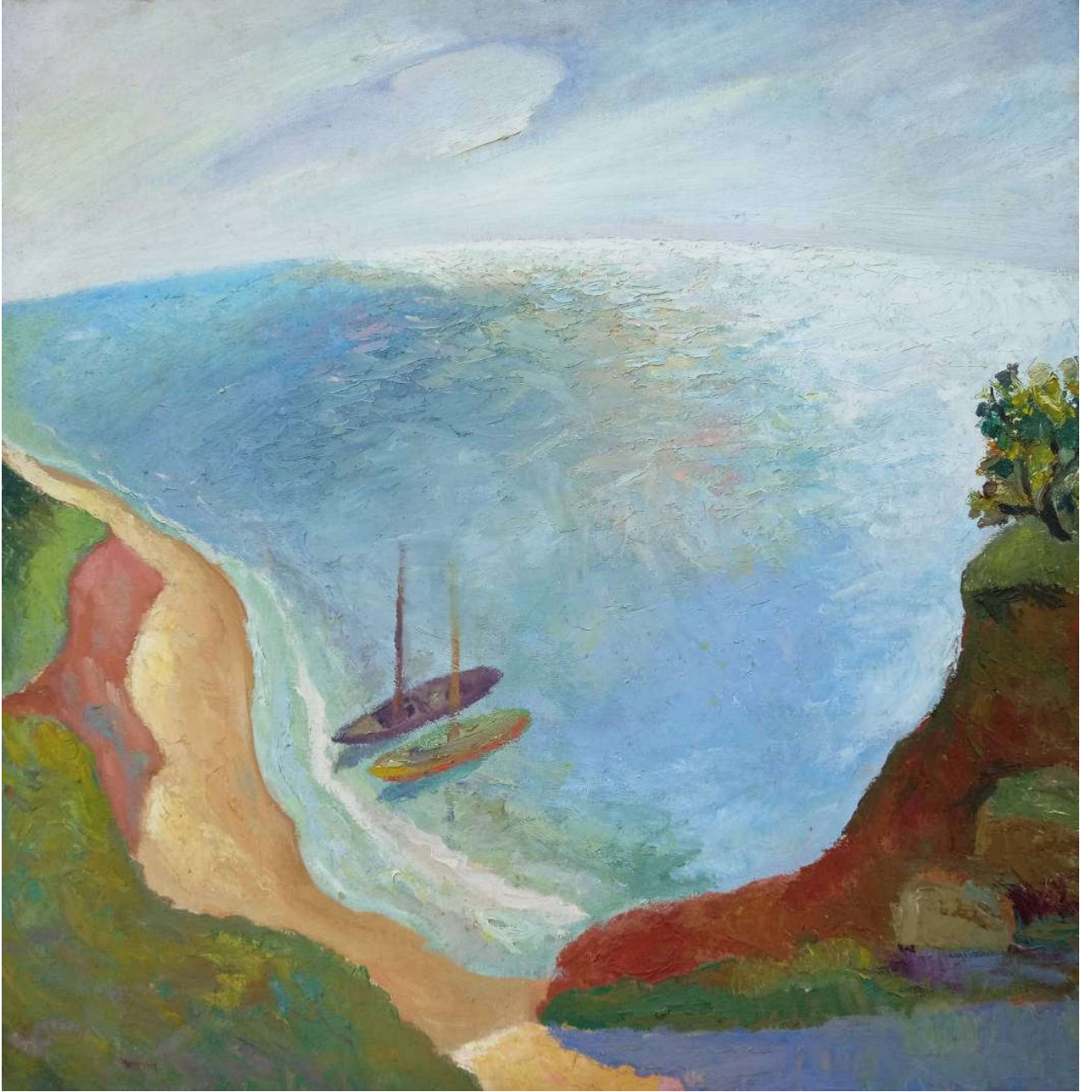

Рис. 17. «Дві яхти» (полотно, олія; 77х75 см.; 2008 р.)

Рис. 18. «Весна» (полотно, олія; 90х91 см.; 2010 р.)

Рис. 19. Відкриття виставки «Ліричний експромт», 1 вересня 2008 р.,
галерея NT-Art (м. Одеса)

Рис. 20. Відкриття виставки «Ліричний експромт», 1 вересня 2008 р.,
галерея NT-Art (м. Одеса)

Рис. 21. Відкриття виставки «Ліричний експромт», 1 вересня 2008 р.,
галерея NT-Art (м. Одеса)

Рис. 22. Афіша виставки «Моя любов»,
м. Володимир-Волинський Волинської обл., 2009 р.

Рис. 23. Фрагмент експозиції виставки «Моя любов»,
м. Володимир-Волинський Волинської обл., 2009 р.

Рис. 24. Підведення підсумків регіонального етапу
Всеукраїнського конкурсу шкільних малюнків «Я маю право!»,
м. Одеса, 17 травня 2019 р.